

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА VI — СВЕСКА V

НАЦИОНАЛНА
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

УРЕДНИК:

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

К. Ц. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА.

1900.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ПИСМО ПЕТРА I-ог (СВЕТОГ) РИСАНСКИЈЕМ СТАРЕШИНАМА. *)

Из збирке: Дионисија Миковића, игумана.

М. П.

„Благородному Гѣдну Капетанъ Николі, и прочімъ Господамъ капитаномъ, сѣхамъ, и старѣшинама, ѿ свемъ пощенемъ збору рисанскому миръ, здравіе ѿ милость ѿ Божества да бѣдетъ.

Моя дѣжностъ веже ме и понѣха, настојати о миру ѿ любави меѣю браћомъ христіаніма, а навлащито меѣ оніемъ ће се ѣздамъ быті послѣшанъ, како се у васъ уздамъ, и надамъ.

Знате како се догоди сваѣа меѣ вашіемъ братомъ, Поповићемъ, и едниемъ христіаниномъ съ Дражина врта, и то е како самъ разміо было смірено, само да оні здражина верта зове Поповића на кѣмство, да мѣ дѣте керсти пакъ чѣмъ да се находитъ таквѣхъ кои просинлю прискорне и арѣаве ріечи съ коихъ се опетъ зло може догодити, дакле ве молимъ тако ѿ Бога были благословеніи, немоте да веѣ ѿ тога бива кервопрولیћа, него ето ви пресвети и предрагоцѣнни даръ, милость Божія звані на кѣмство. Примите га не отъреците се да примите небеско благословеніе, кое ви свиемъ ѿ драга сердца желимъ и свакога молимъ и Богомъ вседержителѣмъ заклинамъ да неби кой у ови поса смета, или реченога Поповића коиемъ на зло подига али укоріо икаквомъ ріечю, коили би се такви наша да е ѿ Бога проклетъ и да му Богъ среѣе не да, но да га нѣговомъ силомъ — порази, а правимъ и Богобоязнимъ, и послѣшнимъ да бѣдетъ Богъ у помоћъ, кое любезно поздравлямъ и остаемъ

вашъ доброжелатель и слѣга

Влака Петръ Петровичъ.

Ферфара 15. 1791.

На Станѣвић.

*) На печату је урезан српски државни грб. Не примјећује се ни да је било слова около њега.

И. М. СЈЕЧЕНОВА.

Из науке о човјечијем животу

(физиолошки одломци)

превео: **Ј. С. Кујачић.**

(Наставак.)

А сад да речемо коју о брзини крвотока.

Како се крв креће по мрежи затвореног круга и како њезини путеви имају. веома неправилни облик, т. ј. гдје ужи гдје шири, то опће и главно питање о брзини крвотока мора обухватати ова два посебна: 1) с каквом брзином свршава крв сав свој кругопут кроз цијело тијело и 2) с каквом брзином она пролази кроз разне дјелове свога кругопута, т. ј. артерије, власасте суде и вене. Прво ћемо питање овако ријешити. Какој год животињи отворе се какве год двије парне вене (најзгодније су за тај посао вратне, тако зване јармене вене, које се налазе одма под кожом с једне и с друге стране врата. Обје су ове вене главне гране горње шупље вене и доносе крв из главе у срце). За тијем се у једну из споменутијех вена уштрца у правцу према срцу раствор каквога год нешкодљивог тијела, које се уз то може лако да нађе у крви (обично се уштрцава раствор тако зване жуте крвне соли, која чини са солима гвозденог крвног оксида берлинску лазур). Кад се сврши уштрцавање, рачуна се тачно вријеме од момента уштрцавања до момента, кад се из раније другостране вене појави крв, која садржи уштрцано тијело. Да се не би пропуштио тренутак, кад треба да изађе уштрцано тијело, крв се из другостране ранице скупља малим порцијама кроз једнаке одјељке времена. Ето на тај се начин одређује вријеме, за које крв пређе од једне до друге јармене вене. Ово је пут, кога мора крв да прође у сваком случају: од ранице, кроз коју је уљегло уштрцано тијело у поток крвне системе, она иде кроз горњу шупљу вену у десно предсрђе, одавде у десни желудац, а из њега малијем крвотоком кроз плућа у лијеву половину срца; из лијеве половине срца, т. ј. из лијевог желудца иде кроз сортаљне гране у

главу, а одавде власастијем судима у систему горње шупље вене и најпослије у другострану раницу, т. ј. отвор, из кога се скупља крв. Дакле, уштрцано тијело обилази цијели крвоток. Ове се исте пробе могу варирати на неколико начина. На пр. може се уштрцавати пробно тијело у ножне вене (тада ће пут, разумије се, бити дуљи) а крв скупљати или из вена или из артерија (у посљедњем случају уштрцано тијело не обилази цијелог круга крвотока). Помоћу таквих проба нађено је, да крв у средњу руку обиђе два пута у једну минуту цијели свој круготок.

Помоћу овог посљедњег броја може се израчунати, колико свјеже крви притјече ткањима у току 24 сата. Ако сва крв обиђе за $\frac{1}{2}$ минуте цијело тијело, и ако је има у животињском тијелу у средњу руку 13-ти дио тјелесне тјезине, — н. пр. у човјеку од 65 кила, биће 5 кила крви, — то ће, разумије се, све ово 5 кила притећи ткањима за $\frac{1}{2}$ минута. За једну минуту притећи ће, да како, два пута више, т. ј. 10 кила; а за један сат ће добити тјелесна ткања 60 пута 10, т. ј. 600 кила крви. Према томе ћемо имати за 24 сата 600×24 , што чини 14400 кила. Без сумње ово се може назвати најгенијалнијом страном у устројству покретног крвног апарата! Сав крвни апарат заједно с крви не тежи више од 10 кила, а међу тијем проводи кроз тијело, које тежи од приближе 65 кила, количину рањиве течности $221\frac{1}{2}$ тежу од самог тијела. И сва ова грдна количина, 14400 кила, пролази кроз плућа, која морају да чисте крв од угљене количине. Исто тако кроз бубреге, и ако су доста мали према другим органима, прође за 24 сата сигурно више од сто кила.

А сад да коју речемо о дјеломичној брзини крвотока кроз разне дјелове крвне системе.

За кретање течности кроз отворене и затворене канале постоји један веома прости закон, из кога се може лако одредити правило, кога се држи брзина течности, чак и онда, ако јој је пут неправилан, т. ј. ако је мјестима сужан а мјестима раширен. Овај закон, који истиче из неизмјењивости објама течнијех тијела, гласи: ма како да се мијења корито, кроз које иде једна или друга течност, свакако ће проћи кроз разне његове дјелове (кроз разне попречне разрезе) у једно исто врјеме, т. ј. за једнаке дјелове времена (н. пр. за једну секунду), једнаке количине течног тијела. Ако се само мало позамислимо над овим ријечима, исто ћемо се увјерити, да иначе и не може бити. Кад не би било овога закона, течност би се морала на

једном мјесту згуснути а на другом још више ражидити (развиједити). А како ово није могуће, то нам наш закон говори, да се у случају неједнакости канала, кроз које тече ово или оно житко тијело, мијења само брзина тока — у уским мјестима се она увећава, а у раширеним насупрот умањава. Ова је појава сваком мање више позната по току ријека, које одговарају крвотоку кроз мрежу његових канала.

Артеријално се корито, како је већ било казано, непрестано грана, али се уједно с тијем и непрестано шири. Сума попречних разреза свију грана, које излазе из једног стабла ма које било артерије, вазда је виша од попречног разреза самога стабла. Исто се тако шири опће корито при преласку артерија у капиларе. При преласку пак капилара у венозну систему опће се корито насупрот сужава. Постепено сужавање расте и напријед у венозnoj системи, т. ј. све више како се долази ближе срцу, само сужавање не иде тако брзо, како се на пр. шире артерије. То се већ види и по томе, што аортину крв доносе у срце не једна него двије шупље вене (доња и горња). Обје су ове вене дебеле свака засеце, колико аорта. Осим тога по цијелом тијелу на једну артерију долазе обично двије вене. Према томе крвни пут по великом кругу у опће има овај облик: почињући из лијевог срца од желуца најужијем мјестом, он се мало по мало шири идући властитијем судима, гдје достиже максимум своје ширине; одатле даље пут срца опет почиње да се сужава, али много лакше него што се ширио кроз артеријалну мрежу. Овакијем путем крв ће најбрже ићи у самој почетку, па како даље, све лакше и лакше, док не дође у властитим судима до свога минимума (сасвијем обратно ширини пута). Најпослије кроз вене крв ће морати да иде од прилике два пута лакше него кроз артерије. И у њима брзина тока мора да расте приближујући се срцу.

У данашње вријеме наука има у рукама доста разних справа, помоћу којих се може да мјери брзина крви у разним дјеловима крвног пута; али ипак ја нећу овдје описивати ниједну из тијех справа и начина, јер помоћу њих још се до данас није дошло до какве-год тачности или практичног резултата. Само ћу овдје рећи неколико ријечи о мјерењу брзине у властитијем судима. Овај се посао ради помоћу микроскопа. Узима се обично каквог-год тавка и провидна препоница од живе животиње. Препоница, разумије се, мора бити здрава и стајати у ненарушеној свези са срцем. Кад хоћемо да мјеримо брзину, таку препоницу (обично се узима

жабин језик или танка препоноца међу прстима њезинијех нога) треба растећи под микроскопом, којим мора да је снабђевен прибавном справицом, пом ћу које се може мјерити поље гледања у свим могућим правцима. У таком случају јавља се пред нашим очима цијела мрежа танушних каналића, кроз које теку, би рекао веома брзо, цијеле гомиле округлих зрнаца, обучени у лаку жуто-зелену боју (тако она изгледају, кад се посматрају свако засеппце.) То је крв с њезиним зрнцима. Ако се побоље загледамо у препарат, лако ћемо опазити, да се наша мрежа сплела са разних каналића. Кроз једне тече крв веома брзо и наравномјерно, — некако на ударе — то су вам артерије. Други су каналићи шири и кроз њих тече крв далеко лакше и без икаквих удара, — то су вене. Власасти се суди познају прије свега по томе, што су веома танки, — једни су из њих н. пр. тако танки, да једва једвице може кроз њих да прође једно цигло крвно зрнце, — даље по томе, што чине мрежице, и најпослије по томе, што имају карактерне видове. За тачније мјерење крвне брзине обично се бира из цијеле капиларне мреже такав кончић, ког би могли лако цијела видјети и кроз који би могли очима пропратити кретање сваког појединог крвног зрнаца. Кад је нађен такав кончић, онда треба да се одреди вријеме, за које кроз њега прође каквогод крвно зрнце. Што се пак тиче пута, који прође крвно зрнце за одређено вријеме, то се он у овом случају одређује непосредно помоћу микроскопа. Помоћу таког мјерења нађено је, да крв кроз капиларе једва једвице мили — за једну секунду око једног милиметра. Ко је имао прилику да гледа кретање (ток) крви под микроскопом, тај може лако у првих мах и да не вјерује мојим ријечима — тако му се брзо учинило да крв тече. Али не треба само заборавити, да се појам о брзини вазда састоји из два елемента: из времена и пута, и да микроскоп увећава само пут (простор) а вријеме остаје неизмијењено. Кад се то зна, онда ће нам бити потпуно јасно, зашто нам се чини, да крв тече тако брзо кроз капиларе. Нађено је, да крвна брзина у средњим дјеловима артеријалне системе достиже величину око 200 милиметара у једну секунду, а што се иде ближе срцу она расте и у почетку артерија она чини од прилике 400 милиметара у 1", т. ј. два пута надмашује споменућу брзину у средини артеријалне мреже.

Тако, ако узмемо, да крв прође кроз капиларе аорте и плућне артерије за 3"—4" (власасти су суди дугачки од прилике око два милиметра), то ће из 30" времена, за које се

сврши цијели крвни кругопут доћи на артерије око 12“ а на веме 24“ (узима ући да су венoзни канали два пута шири од артеријалних). Кад знамо, за колико времена обиђе крв свој пут кроз цијело тијело, неће нам бити тешко израчунати, да у току 24 сата она га обиђе 2880 пута.

Према томе, што смо мало прије рекли о количини крви, која се донесе ткањима у току 24 сата, лако ћемо појмити, да срце мора да троши огромну количину снаге на прогањање онако грдне масе течности кроз преуске каналиће власастих суда. Ову огромну количину енергије троше оба срчана желудца заједно, јер оба морају да раде, кад се крв креће по цијелом свом кругу. Величину срчане радње није тешко одредити. Познато је, да се механичке радње сваке машине, па ма како оне изгледале замршене и разнолике, могу свести на веома просту радњу која се изражава у подизању одређене тежине на одређену висину и за одређено вријеме. Продукт из висине и бремена и употребљава се за мјеру механичке радње. За јединицу те мјеро обично се узима продукт из неке јединице за тежину и каквегод јединице, која служи за мјерење дужине. За мјерење дужине обично се узима метар као јединица, за тежину — кило, а за вријеме — секунда; продукт из те три количине зове се килограмометар. Према томе, кад се говори: коњска је снага једнака 75 килограмометара, то значи, да коњ може да подигне за једну секунду 75 кило на висину од 1 метра, или, што је све једно, 1 кило на висину од 75 метара.

Срце, као шмрк, производи такође чисто механичку радњу, која се, дакле, исто тако мора изразити килограмометрима. Али прије тога треба да преведемо радњу нашег срца у радњу, која може да дигне одређену тежину на одређену висину. Ето тим ћемо сада и да се заузмемо.

Да би нам ствар била јаснија, замислимо један балон од каучука, који ће нам преставити лијеви срчани желудац. Сад узмимо одугачку стаклену цијев с малом славиницом на једном крају, помоћу које можемо умањивати цијевни отвор, другим крајем утиснимо је у балон тако да се њезина шупљина сједини с шупљином балона, — та ће нам цијев престављати аорту. Друга пак цијев, коју ћемо замислити да стоји у свези с првом подуглом 90°, престављаће нам манометар, који би стојао у свези с аортом у самом њезином почетку. Балон је напуњен водом, која улази и у аорту и у манометар, од прилике на један метар; аорта је за сад затворена кантулицом. Узимам балон у руку и стискам га, вода почиње да се диже

у манометру све више и више, док се најприје не попне на висину, рецимо, од два метра, ту се устави и неће више да се пење. Могло би се помислити, да се вода не пење, јер је нема више у балону, али није тако, но ће да се пење више, па ма колико се ја старао да је још подигнем. Од чега то може да зависи? Стуб течности у манометру чини притисак на зидове нашега балона и хоће да их рашири, међутијем му моја рука неда, која опет хоће да стисне балон. Како се стуб течности мало по мало увећава, то и његова снага, која се одупире мишићној снази моје руке, расте све више и више и најпослије ће, да како, доћи до таког стања јакоте, помоћу које ће одржавати у равнотежи снагу моје руке. Ето тај је моменат и наступио у споменутој проби, гдје се вода у манометру уставила и неће да иде на више, а на ниже не може, не да јој моја рука. Дакле, у овом случају висина воденог стуба може служити мјером и мишићне снаге моје руке и радње, коју је она урадила.

Ако сада отворимо, али тек мало, славницу на нашој пробној артерији, стуб ће се воде у манометру, т. ј. у цијеви, која нам представља манометар, одма спустити, т. ј. постаће неколико краћи. ~~Што се стуб скратио,~~ није тешко погодити — сад снага моје руке не подиже само воду у манометру, како је било у првом случају, него још подиже течност да излази из аорте. Дакле, снага се раздијелила на двоје: један дио изражава напрегнуто стање течности, што се види по висини манометарског стуба, а други се претвара у брзину. Кад би сада хтјели мјерити радњу моје руке по ефектима, које је она учинила, морали би саставити оба ефекта у једно.

Срце, или боље да речемо, његови желудци, — по свој прилици, налазе се према радњи, коју врше, у погодбама, које одговарају другој проби: цијелој маси крви, коју они угоне у артерије за вријеме свога скраћивања, дају с једне стране величину напрегнућа, а с друге опет одређену брзину. Али величина посљедње у аорти тако је мала, да се може лако и пре-небрећи, а да се не осјети баш готово никакве погрешности. Усљед тога се десни и лијеви желудац према својој радњи и налазе у погодбама наше прве пробе с каучуковим балоном. Од те пробе неће бити тешко прећи на одређивање радње, коју врши лијеви желудац. Кад се год он скрати, утјера у аорту око 180 грама крви и да цијелој тој маси напрегнуће, које је једнако крвном стубу готово од три метра. То значи сваки дјелић крви, коју угони желудац у аорту, могло би срце

да подигне у манометру на висину од три метра; ¹⁾ дакле радња једне срчане систоле (скраћивања) једнака је 0,18 3 метра, што чини 0,54 килограмометра. Ако сада саберемо сву ту радњу, у току 24 сата, т. ј. ако помножимо 0,54 са 70, 60 и 24, добићемо круглом цифром 54000 килограмометара — радњу лијевог желудца за 24 сата. Овај производ можемо разбити на два фактора: 54 киле и 1000 метара (54.1000), т. ј. тежину од 54 киле и висину од 1000 метара.

Десни је желудац далеко слабији од лијевога. Према приближно тачним мјерама он притиска на крв у почетку плућне артерије, од прилике, три пута слабије него лијеви желудац, услед чега му је и величина радње три пута мања.

Већ се из овог летимичног прегледа види, како је усавршен крвни апарат. Али тијем још није све казано, што се тиче крвног апарата: он има још неколико додатака, који су веома важни за снабдјевање тијела рањивом грађом, а уз то су још веома оригинални и оштроумни по свом устројству. Овдје ја разумијем опћу и дјеломичну револацију крвотока, чишћење крви од продуката гњијења и лимфатичну систему. Али свакако ћемо у овој глави говорити једино о регулацији крвнога кретања.

Према оном, како смо у уводу одредили у опће регулацију радње у животињском тијелу, дотично се питање тиче, без сумње, утјецаја нервне системе, која производи и управља радњу срца, као главног покретача све крвне масе. То је дакле опћа регулација крвотока. Али осим тога има још и дјеломична, од које зависи времено и неједнако разређивање крви по тијелу, т. ј. већи или мањи приток њезин у ову или ону провинцију нашег тијела. Та врста регулације зависи од утјецаја нервне системе специјално на зидове артерија, који се час растежу час опет скупљају и тијем проузрокују сужавање или раширивање њихове шупљине.

Срчани се зидови морају, према основном смислу своје задаће — да прогоне крв кроз мрежу крвних суда неправилним скоковима — периодично скраћивати. Према томе се срчане

¹⁾ У то се можемо лако увјерити овим начином. Замислимо, да крв мора да се дигне у манометру на висину од три метра, а ми имамо манометар нешто мало краћи, рецимо, неколико дециметара. Шта ће крв сад да ради? По свој прилици, све 180 грама (или 0,18 кила), који се изгоне из желудца, прелили би се преко горњег краја нашег манометра; али да се то догоди, сви ови 180 грама крви морају се најприје подићи на висину цијелог манометра.

дупље наизмјенично сад раширују а сад опет сужују; то исто бива у предсрђима, само, по свој прилици, раније него у желудцима. Услед тога онај дио нервног срчаног механизма, који производи периодично сужавање срчаних дупља, и саставља најглавнији дио нервно-срчаног апарата; а остали пак дио механизма, који доводи у међусобну хармонију радњу предсрђа с радњом желудаца, стоји тек на другом мјесту. Наше је знање односно и једног и другог механизма, на жалост, веома ништаво. Зна се само ово. Под утицајем нервне системе бива једино сужевање срчаних дупља (посредством мишићнијех зидова, који се при том стежу); што се пак тиче њихова ширења (које одговара растезању мишићних зидова), то се мисли, да оно има чисто пасивни карактер. Обје врсте нервних механизма (произвођачи и регулатори кретања) леже у горњем дијелу срца и никад не прелазе преко преграде, што одјељује пресрђа од желудаца.*) У основи периодичних нервних импулса, који нагоне срце да куца, лежи, по свој прилици, нека врста енергије, која непрестано буди и раздражује срчана средишта; енергија се за вријеме сваке срчане паузе (одмора) накупи мало по мало, прелије се преко крајева и својим раздражајем изазове удар (било). Врло је важно знати, да су и нервне справе у срчаним видовима па и сами видови веома осјетљиви према сваком и најмањем спољашњем утиску.

Како се слаже, т. ј. како долази у времену хармонију, радња предсрђа с радњом желудаца, ништа се не зна.

Имају два регулатора, који управљају срчаном радњом. Један је умјерава, успорава ритам, али не слаби снагу ни једног засебног стезања; други пак учестава куцање срца, слабећи му радњу сваког појединог његовог била. Оба ова регулатора долазе срцу из главних централних дјелова нервне системе, — први, т. ј. онај што умјерава, иде кроз влакна тако званог Вилизијева нерва, а други, што убрзава, долази кроз нерве — брзаке (accelerantes). Срчана влакна прве врсте називају још затезалима, јер под утицајем њиховог раздражења срчано куцање почиње мало по мало да се успорава, док се најпослије срце сасвијем не остави и не пређе у потпуно лабаво стање. Слични се случајеви дешавају и за живота, кад на пр. под утицајем веома јаких и изненадних ефеката падне чељаде у несвијест. У таким случајевима несвијестно стање баш

*) Ако се одреже желудац од пресрђа по хоризонталној прегради, која их дијели, то предсрђа још куцају, т. ј. шире се и скупљају, а желудци се одма уставе и не куцају више.

и зависи од кратког престанка срчане радње, усљед чега, разумије се, за тај, макар и кратки, период времена не притиче мозгу свјежа крв. Нервна влакна, која убрзавају срчани ритам, могу се такође побуђивати на рад како психичким афектима тако и другим утицајима, н. пр. тјелесним кретањем.

Исто тако имају два регулатора, који управљају калибром артеријалних суда. Један из њих непрестано држи све крвне суде у неколико стегнутом стању, док међутијем други, по свој прилици, парализира разне дјелове првог регулатора (како ради други регулатор, није још тачно разјашњено за разна мјеста у тијелу). Регулатор, што сужавач артеријални калибар, спада у ред чисто нервних механизма, који се рађају у великом мозгу и отуда се разилазе по цијелом тијелу у облику нервних влакана, који су јако замршени идући у свим могућим правцима и који на крај краја улазе у артеријалне зидове. Овдје се овај апарат завршује у мишићним влакнима, који оплијећу у облику прстенове артерије по свој њиховој дуљини. Постоји веома проста проба, помоћу које се може лако показати, да из централног дијела описаног апарата морају да излазе и да се распростиру по нервним влакнима непрекидни импулси, који држе сву систему мишићних прстенова у артеријалним зидовима у неколико стегнутом или скупљеном стању. Прережимо само све нерве, који долазе у каквагод члан тијела, н. пр. у руку, ногу или ухо, и одмах ћемо видјети у цијелом члану цијели ред појава, које тврде, да је наступио усиљени приток крви усљед раширења артеријалног калибра, — рука, нога или уха постају топлијим, кожа црвени и, ако је просијечемо, из ње тече крв јаче него обично. Оваке су пробе особито поучљиве на зечјем уху, јер је оно тако танко, да је веома добро прозрочно, и, пошто се пререже нерв, и ненаоружано око врло лако може видјети, како су се артерије рашириле. Ако сада почнемо да раздражујемо крај пререзаног нерва електричним током, то ће се раширене артерије, насупрот, јако скупити и сузити.

Утјецаји, који изазивају суживање артеријалног калибра, распростиру се по свему тијелу. Што се пак тиче раширитеља, то су и они, по свој прилици, и ако није још сасвијем доказано, разређени по свему тијелу. Тако се н. пр. румен од стида јавља резултатом психичког раздражаја артеријалних раширитеља и обухвата у интесивним случајевима врло опширну област горње половине тијела (познати су случајеви, гдје се румен од стида разливала по свему врату и једном дијелу

леђа, па се осим тога пропраћала чак сузама, тутњем у ушима и т. д.)

Кад се раздражи нерв, познати под именом депресора, раширују се суди трбушних дробова, а пробсм над нервима задњих нога доказано је, да постоје специјални раширитељи, који утјечу на ноге. Најјаснијим примјером ширења крвних суда под утјецајем нервног дражења остаје још и до дан данас: случај са жлијездом под доњом вилицом и напуњавање крвљу тако званих кавернозних (сунђерастих) тијела у сисаваца.

Што се тиче узрока, који покрећу споменуте регулаторе, то се зна само толико, да су они веома разнолики. Оба се регулатора узбуђују психичним (душевним) афектима (блијеђење и црвењење лица), топлотом или ладноћом околног ваздуха и тако званим мјестним раздражајем, н. пр. трљањем и т. д.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

М Р А М О Р

ЦРТИЦА ИЗ ВРЕМЕНА ФРАНЦУСКОГ ГОСПОДСТВА У БОКИ.

Посвећено пријатељу и колеги Јеротију Цвијетићу, проф. Богословије Задарске.

Красно пролетње јутро. Сунце иза планинског хрбта про-
сипаше злаћане благодворне своје зраке, а оно се двоје са још
горећим пољупцима на усницама растадоше.

Француз горди и гиздави, син великог и на'редног на-
рода, замирисао наше горе лист, лијепу Славку; а она, чедо
невино и убаво, њега исто тако.

Племенита се срца завољеше. Питоми Француз заволио
титијоскињу, која иначе не зна, него љубљена искрено и ср-
дачно волити.

И једно и друго за предпријеке не знаћаху.

Она за њим гињаше; он за њом исто тако.

Ова — чедо мале колибе, као крин лијепа као борица
поносна, као јутрења зора чиста и невина, као сунчани топли
зраци румева, — имаћаше ненавршених осамнајест година.

Он, Јан Дасје', витез по кући, витког стаса, црних наус-
ница и дугих образа, бројаше их двадесет и шест. Он бијаше
четник у одјељењу, које имаше задаћом својом, да побуњене
Бокеље умири.

Требало му се својој чети журити.

„Збогом!“ и „Adieu!“ растави их тврде и непомичне у
заданој вјери попут станца камена. Али љубав, — ох, божан-
ска љубави! — уздржа их, привуче их једно другоме,.....
и при ватреним пољубцима уговорише састанак: — „Довече!?”
— „Да, довече!“

И опет се зачу „збогом!“

Славка дуго гледаше за одлазећим драганом својим.....
Замаче, а она хитра као срна, са камена на камен, ето је на
другом виднијем погледу, да свог Јана погледом испрати. —
„Та он није вичан нашем крају и нашим брдима, па може
забасати, и.... погинути!“

Робовати и радити за туђинске сврхе Бокељу није урођено. Њега је увијек слобода миљушкала, а за њу се борио и гинуо као икоји опробани мученик свјетски.

Трудно се Бокељ сили покорави, имајући увијек на уму, да је и самом Богу сила мрска. И ако неук, по природи даровит, упознао је лукавство довукова и непријатеља слободе; зато ето гдје их се клони; читаш му на лицу да зазире од њих, увијек спреман на сваки ма и најмањи покрет њихов, — којег будним оком прати. Јунак и будни стражар на мртвој стражи златне слободе своје: огњу огњем одговараше, сабљу анџаром одбијаше...

Појава Наполеонова и страх народима. Храбра његова мишица пријестоле руши. Краљеви и кнезови падају ничице и клањају се сили и господству његовом са чудним питањем, одакле му онолико јуначког зора и поноса, одакле му оне изванредне и нечувене ратне вјештине и среће.

И малена Бока окуси од Наполеона пружену горку чашу. И она га добро запамти; и она осјети страхоту освајачког крволоштва његовог!

Бока лијепа и чаробна, каквом и онди и увијек бијаше, бијаше опчарала великог освајача. Она се имала обезоједити господству француском; требало је утврдити, а да се утврди потреба бијаше добро уређених путова, којима се она не поносаше. Морао се је градити царски друм, не трошком и цијеном средстава великог царства француског, већ трошком и цијеном живота урођеничких. Делсон заповиједи: — „Нека се гради пут без паре и динара, на силу и бадава!“ —

Бокељ се згрози, невичан сили, очима преврну, намршти борасто чело, пребаци суру струку, шарног цевердара са оружнице дохвати, прегледа га и напраши припаса двије кумбурлије, па одпрахну гори у хајдуке, да страшилу свјетском докаже, да он знаде цијенити златну слободу своју.

Ватре букте, кола лете, опјева се јунаштво Милошево и Марково и других јунака српских, који за образ, слободу и крст часни пролише јуначку крвцу своју, или на коцу испустеше витешку душу своју.

Запуцаше шарни цевердари, заблесташе сјајни анџари! Чу се убојни поклич: — „На оружје, јунаци, за крст часни и слободу златну!...“

На глас да се Бокели побунише, да наредбу Делеонову послушати не хтјеше, бй одаслато једно потпуно одјељење да побуњенике покори и у послушности приведе.

Војска надoшла — отпочинула на мјесту сигурном и супоном граници усташкој. Командант раздијели војску на троје, одредивши и десном и лијевом крилу свог команданта. Средином управљаше сам.

Сјутра дан нареди, да се креће са девизом, да се усташаи по могућности похватају и за непослушност своју жестоко казне. И војска кренула да даље маршира, кад — ал' загрмљеше громни цевердари. Иза бусије усташаи удареше. По метња. Војска збркана. Командант преварен у планирању своме, ипак не клону духом, већ неоклијевајући и поносно заповиједи лијевом и десном крилу да пале и марширају напријед. Редови падаху као сноплје. Французи паљаху, а да и сами не знађаху у кога нишане, јер се густа магла бијаше слегла над свом околицом. На једном указаше се усташаи на даљини од једва двјеста корачаји. Бијаше њих које осамдесет, све чила момка, мрког погледа, који-но је кадар стићи и утећи и на страшном мјесту погинути.

„Заиста чудна смјелост! Шачица усташа, неразумнијех горштака, па да овако отворено пркоси француском непобједном оружју!“ — говораше у себи зловољно командант, не знајући један, да такав њихов ратни положај захтијебаше њихова ратна тактика, те да они не бијаху, како он држаше, неразумни ил' бесвијесни, већ свијесни јунаци, окаљени у ратном огњу за крст и слободу. Французи их гоњаху, а они се угињаху и скриваху, док сасвим са погледа не ишчезнуше.

— „Ша би?! Гдје су?!“ — повиче комадант... Најпослије послије дугог размишљања незграпно и некако збуњено повиче: — „Напријед!“ И војска газаше напријед тмурно и забринуто, као да слуђаше на скору погибију своју. И нестаде много, кад ал' први редови ишчезаваху са лица земље. Заостали се редови погледаше. Командант невесело повиче — „Опрез!“ Војска испрва сустаде, команданта мрко погледа, па као у двомислици пређе руком по челу, или замаха главом, и крену даље. Као први, тако и други и трећи ред прогута страшни понор. Да се увелича грозност овог жалосног привора искрснуше осветници слободе своје са голим јатаганима у рукама, јуришајући у непријатељску ордију и правећи триста јада од свога душмана.

Што понор не прождрије, то скрха крвави јатаган усташки. И Јан Дајсје' паде рањен на бојном пољу, бранећи себе, своје и част велике домовине своје, која га даде; паде борећи се славно; паде витешки!....

Црни се облак пушчаног дима сави к земљи, као да бијаше жељан да пољуби мртва чела палих јунака, да их пољуби пољупцем неумрлости, пак се опет диже небу у дуге и сиве-облачиће журно, да прикаже Ономе, који небом и земљом управља, судбином и животом људским, да падоше као невине жртве ради великога освајача, однашајући Му пошљедње издисајне вапаје....

И завлада црна ноћ! Мјесец високо оскочио, силян, да се разигра на небеском широком тркалишту. Но овог пута не весео, већ тужан. Лаки га облачић бијаше превукао, па бацаше мртвачко-блиједу свјетлост на суре клисуре и ново разбојиште. И њему као да жао бјеше одузимање слободе слободним и невино-погинулим...

Љешине опружене по дубодолини мирно почивају, миловане благим и тихим зефиром. Само што се чујаху: испрекидана јецања, тешко дисање и самртнички ропци...

Тамо амо посијано црно бусје, које на блиједој мјесечини одаваше дуге сјени, сличеним каквим страшним утварама. Мртви тајац као у каквом мртвачком граду. Уз јецање, дихање и ропце самртничке чујеш цврчање и свекла. И ове ноћне делије, као да настојаху цврчањем својим истаћи жалост своју над вјечним сном ушпиканих живота.

* * *

И љубав одржа ма, онај свети огањ, који ниче у срцу људскоме! Ал' он и ако оплемењује срце човјеково, опет човјеку чини да страда — подноси.

Никад Славка није осјетила праву моћ тог светог огња — љубави; никад се тако у њеној глави прије не ројаху узвишене и миле, грдне и зле мисли, никад у срцу жеље часне и племените као овом згодом, кад завоље младога Француза; Та она немаше мира! Мишљаше о животу његовом.. И сама помисао, да може погинути, бацаше је у толику жалост, коју за стално осјетити не би могла ни за братом, нит за својим родитељима.

— „Не, не, живот његов и мој је живот, смрт његова и моја је смрт!“ — болно би наставила. И кад би себе уморила мучним и жалосним питањима, вриснула би плакати као мало дијете.

Од самог оног тренутка, кад га завоље, мучаше је непојмљива унутрашња патња, те бијаше скоро увијек сјетна — невесела.

Дан страшне и грдне погибије француске војске бијаше други послије уреченог им састанка.

Знала је она за планове и намјере својих, ал' она, као права кћерка потиштеног и увријеђеног свог народа, није се усудила никад открити их своме заручнику. Жао јој бијаше својих, ал' опет жао и љубљеног Јана.

— Јане? често би узвикнула свом заручнику, ја ћу се и дању и ноћу молити за здравље твоје, а јачина мојих молитава учиниће те обазривијим у ходу, у раду и сваком предузећу твоме; али молим те, да ми не забраниш молити се и за моју потиштену браћу, која се бори за право и слободу своју!...

Дан страшне погибије француске војске провела је Славка најгоре. Нека јој тајна сила не даше мира. Ни сама не знађаше што хођаше. Као луда узврћела се по кући, селу и пољу. При збору расијана: никад да сабере мисли своје на једну, никад жеље да стјече у једно. Саме јој сузе на очи навираху; јецање је у грлу дављаше; груди јој се од унутрашње патње силно надимљаху, а срце да препукне, а да ни сама не зна, да ли од осјећаја радости или жалости. Бјежи од милих другарица, од својте, браће, мајке, па чак и од саме невине дјечице, коју она некад одвећ миловаше, и са којом се до тад најрађе забављаше.

А кад дотчу за француску погибију, силно се стресе, преврну очима и за дуго не могоше ни ријечи проговорити. Освијестивши се, баца се у бесвјесни плач. Плакаше дуго и горко, па најпослије и престаде. — „Па шта? шта, да радим од живота мога, ако он буде погинуо?!“ — зајеца дрхћућим гласом. За тим, као каква сиротица, без својих родитеља, без куће и кућишта, остављена сама себи, чемерно и јадно пригрли, мјесто својих родитеља окрајак, сељачке одрине, бесвјесно склапајући и расклапајући црне трепавице, испод којих се указиваху двије од Бога дивне и још црније зјенице. Најпослије се прену из тужних мисли; скочи и хитро изађе на поље, узевши цбањ и дуги бијели убрус. Бијаше ноћ. Вјерни јој пратилац бијаше једини мјесец, свједок многих пробдјелих ноћи. Иђаше.

Славуј, који у оближњем лугу тужно прижељкиваше, пробуди је из заноса и жалосних мисли. Застаде и стаде га слушати, радознала, слаже ли се његово тужно извијање са срдачним њеним јадањем. — „И лакше му је, промрмља, кад срдачној

тузи одушка даје!“ па и она стаде нарицати. Иђаше од бусије к бусији и вађе се од једном на тужно разбојиште. Стаде. Засука рукаве, па попут косовке дјевојке преврћаше по разбоју јунаке, нападајући их из цбуна хладном водицом и отирући их бијелим убрусцем. Најпослије отпочину над трупем једног младог четника. Дуго стајаше над њим, дубоко замишљена, и тек се тада прену из неописане забленутости, кад рањеник доста гласно зајеча, изговоривши као кроз сан неколико неразумљивих ријечи. Она се заиста прену, ал' остаде непомична као стијена. У двојби бијаше хоће ли и овог младог јунака преврнути, хоће ли и њега подкријепити хлађаном водицом. Бојаше се, јако се бојаше. — „Да то не буде он!?... Јан погинуо!...“ И дуго гледаше испружену љешину. — „Је ли витког стаса? — Јест! Је ли она обла лијепа глава са црном косом? — Јест!“ И најпослије сагну се, преврну љешину, и у њој упозна свога заручника Јана Дасје'-а, који бијаше рад прећераног губитка крви пануо у несвјестицу. Уздахну тешко и болно, и — „Ех, тако хтједе Божја воља!“ рече, продрмавши лако и њежно заручника, а да ни сузе не пролије. Увидивши да у њему још духа има, умивши му лице свјежом водом, а тако исто и задобивене тешке ране, најпослије га утегну својом каницом.

— „Јане, Јане!“ — тихо дјевојка, као да се бојаше пробудити га из слатког сна.

— „Ево, Јане, твоје Славке, твоје заручнице!... Не обећаш ли ти, да те остављати нећу!?... Не, тако ми живота!.. Дођох да те дворим.... Дедер, Јане, кажи, да ми то право не припада?! — изговараше дјевојка брзо и са акцентом болећим, као да се бојаше, да јој га ко из наруча не отме.

Младвић прогледа. Тамне самртничке очи упро у Славку. Гледаше је дуго. На пошљетку се насмјехи мило и једва нечујно проговори: — По... ги... нух!... Славка, љу... бим... те!.. Ја умри... јех; са... храни... ме!... — Љубиш ме! И ја тебе љубим, Јане, и обећајем ти свечано, да ћемо се и после смрти љубити! — промрмља жалосно дјевојка, уздигнувши заручника, као да му жељаше живот продужити. За тим му притиште на блиједе самртничке уснице три ватрена пољупца, на које самртник одговори пољупцем дугим и тешким.

— „Збогом!“ бијаху задње ријечи његове, и испусти свој витешки дух.

Мученик лежаше упртих очију у Славку, те јој се причиње, као да и послје издисаја хоћаше прозријети у срце и душу њезину.

Славка се скамени и за дуго гледаше мртваг заручника, милујући га по глави и љубећи му још румене јагодице, не пустивши гласа од себе, нит проливши једне сузе. Али кад увиђе да је очи не варају, наче горко плакати, косе чупати и тужно зацјевати, а сузе да је удаве...

Допусти ми, драги читаоче, сузне очи отријети и доћи к себи од узбуђења; а ти, блиједи мјесече, сакри твоје зраке на догађај овако тешког и срдачног губитка!

И мјесец замаче, угаснуше трептеће звијезде, а њежна мајка природа миловаше блиједо лице зорнога момка! И зора сину у тужној одори, и затече Славку онесвијешћену у наручје мртваг љубавника! И дан се указа жалостан! Небо се навукло црном копреном, испод које сиво-модри пламенови лаваних облака журно се ношаху тамо-амо.

Француски санитарци уранили, да погинуле своје војнике пристојно сахране. Сахранише и Јана. Предаше га црној земљи, а на мртво тијело његово поставише гробни камени споменик, на којему блисташе натпис: „Јан Дасјѐ, храбри четник у француској непобједној војсци, погибе године 1801, бранећи част своје домовине.“

И Славка пошрати свога мртваг заручника, и на његово тијело баци комадић црне земље у знак лахког повивања и вјечног спомена.

* * *

Људи су је јутром и вечером често пута гледали на гробу погинулог Француза. Причаху да није плакала, нит икаквог гласа од себе пуштила, већ једино грчевито и страсно грлила гробни споменик и непрестано пољупцима обасипала.

Жене, кô жене, причаху опет, да је и оне виђаху код споменика; шта више отворено говораху, да се са Французом разговара. „Виђесмо га, тврђаху оне, гдје се љубе и милују,“ и Бог-зна још којешта.

Родитељи јој не знађаху лијека, па је и пустише, мислећи, да ће јој и то временом проћи. Али се преварише. Славка све тужнија, све забринутија, и најпослије помјери памећу. Од кад памећу помјери ређе кући долазаше. Прође и петнајест дана а да је родитељи не виде. По селу су је дјеца звала „Луда Славка.“ Једно јутро чобани несретницу нађоше мртву на гробу Јановом. Сви рекоше, који је познаваху: — Јадници се Бог

смиловао! Сахранише и њу, али не у родбинско гробље, већ јој нови гроб оградеше до гроба погинулог Француза. Браћа јој и споменик подигоше, и на споменику урезаше натпис: „Овдје почива наша сеја Славка, која зажеље и послије смрти љубити.“

И данас се мрамор види и служи свједоком превелике и чисте љубави...

Бока Которска.

Сутварски.

 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

ЛАВИРИНТ.

Огња тајанственог модрикасти пламен
У сводове лиже — љуби свети камен
 Узвишен сред храма;
Зрак свјетлости бл'једе лавиринтом ходи,
И сјенке умрлих путовима води,
 Што их скрива тама.
Магловити вео свукује са кости
Суморног изгледа, што печат жалости
 Непамтив'јек уви...
У рукама диме свештеника зубље;
Запаљена смирна кроз своде најдубље
 Кади костур суви.
Обучене тамом са влажнога зида
Капљице све цвеле, као сјенке од стида
 Миле тајно даље.
И свештеник, прожет страхом од ужаса,
Бл'једу свјетлост с пјесмом дрхталога гласа
 Кроз лавиринт шаље.
А надгробне плоче кроз сводове дуге
Одвраћају ехо, пун гробовске туге
 У мјесто умрли'...
У рукама сухим већ се зубља гаси,
И просу се тама — умријеше гласи,
 Њих лавиринт грли.

Глагово.

Радомир Кривокапић.

МРАЧНО С В У Д А...

Мрачан поглед, мрачни дани
У поноре бесно јуре,
Срце стрепи, леди с', трне,
У сред ове грозне буре.

И ја тада себе питам
У бесноме овом страху: —
Да л' ћу и ја дочекати
Кад год љубав топлу, плаху?...

Свуда тама и тишина,
Нема гласа, одговора;
Ветар само тек што дрмне
Слаба окна од прозора —

Да се мачак покрај пећи
Накостреси преплашено,
И маукне, протегне се
И задрема опет лепо —

Тад осећам страва где ме
Са хладноћом подилази
И по телу где се нешто
Голицаво тихо гази —

Биоград

И задрхтим... најезим се
Срце бије... бије јако...
... О да ли ће непрестано
Са мном бити довек тако?!...

Себе питам забринуто
У сред ове грозне буре,
А поглед ми гледа само
Снове, наде како јуре...

Мрачно свуда... мрачан поглед
Само види мрачне дане
У поноре где се губе
Са сузама покапане....

Борислав Сл. Минић.

ИЗ „МАЈСКИХ РУЖА.“

NACIONALNA

Видиш, вчедо, где измиче даном
И собом нам носи младост Ебујну;
Хајде са мном оном стазом јаном
Да здравимо нашу зору рујну!

Среће наше кô да више нема,
Жељи нашој сломила се крила,
Али судба ма шта да нам спрема —
Ти се сети да си моја била.

Хајде са мном док још цвати цвеће,
По стазама нама што су знане,
— Из ока ти већ се суза креће
И увдаси за минуле дане!...

Београд.

Благоје Кечкић.

Nessun' maggior dolore che ricordarsi
Del tempo felice nella miseria.

Dante.

* * *

Минуло је прамалеће,
Расцвјетана ружа пада...
Увело је мајско цв'јеће
На проворе мојих надâ.

Мог прољећа златна зора
Већ не пружа љубичице, —
Тужно трепти лисна гора,
Тужно поју славуј птице.

Лугови су рано свели,
Маглом поље застрто је; —
Туга крије звук весели
На струнама лире моје...

Дигао сам покров св'јета,
И све нађох сем љубави,
Од тада ми горка сјета
Души крила заустави.

Ко је драги брат мој био?
Ко пријатељ, ко друг прави?..
Бог у срцу мом је свио
Гн'јездо правде и љубави.

Мре и вјера, над се губи... —
Цв'јет најљепши отров има;
Истина ме грозна уби:
Тешко ми је с нељудима!...

Ко на праве гази путе,
Тог неправда свуда гања;
Част, правица мртви ћуте,
А демону св'јет се клања...

Гдје не знадем људских зала,
Прошлост мене често зове, —
У том царству идеала
Ја сретније сновидам снове...

Намрштене ведрим боре,
Редом гледам сјенке тавне
И слушах их како зборе:
Доба сретна, бурне дане....

Ник. Ст. Љубиша.

А С Л И Ј У Н А К.

СЛИКА ИЗ ЦРНОГОРСКОГ ТУРСКОГ РАТА.

Девро Тутић — то вам је бијесни Турчин Колашинац. Он је многе ојадио мајке.

Кад оно Морачани, Васојевићи и Дробњаци ударише на Подбишће и посјекоше у шанцу 30 биранијех Колашинаца, нададе се цио и горњи и доњи Колашин за њима у поћеру.

Турци бијаху чили и одморни, а Црногорци уморни и сустали; они се не могоше одржати у туђој земљи; учинише, што наумише, па окренуше сенту своме.

Врућа бијаше турска поћера; све хатлије брзи коњаници, лаки пјешаци, жудни каурске крви.

Први се бијаше истакао Девро Тутић. Чим сустиже задње Црногорце, сјаха вилевна ката, рече му нешто и коњ остаде као укопан.

Нож се завитла у јуначкој десници Девровој, и прва жртва паде од његове руке Мирко Бојанић.

И поново се завитла нож у његовој руци, и друга жртва би Јован Милетин.

И трећи пут се завитла нож у јуначкој десници, али одједанпут клону; изгуби ону хитрину, онај јуначки мах.

Девро угледа пред собом младића голобрка, који се у крви својој купаше. Момче бијаше ранама обрађено у лијеву руку и десну ногу. Немио га удес снашао: чим испалио дугу и малу пушку, бранећи брата Јована, долећело непријатељско зрно и сломило му руку. Сад гледа пред собом бијесна лава с ножем пламенијем, а њему празне обје пушке.

— Не, Турчене, к мени, е те убих — повика Вукашин, па наслони празну пушку преко лијеве руке.

— Нека, влаше, немој ме убити, нећу ти ништа учинити, вјера ти је.

Турчин ово рече заиста из срца, а не с језика, јер га се косну несрећна младост онога момчета и његова узбуђеност. Сјети се његове мајке, ако је има, или сестре, како ће им бити, кад чују за смрт сина или брата, можда, јединога.

И ако изглед и говор Девров не бијаше суров, опор, али Вукашин му не вјероваше. Он једнако хоћаше, да плаши Турчина празном крмењачом.

— Не бестијај, каурине, доста сам ти браће посјекао; тебе нећу; жао ми је уцвијелити стару ти мајку.

Узалуд Девро живот опрашташе, Вукашин му не вјероваше. А како би му и вјеровао, кад му ето и брата Јована погуби. Само жељаше, што пушта није пуна, да брата освети.

У томе се и Турчин примаче. Макну руком за врх од пушке и истрже је из Вукашиновијех рањенијех руку.

— А она је празна, каурине — рече Девро.

Па му зграби и малу пушку.

— Гле, и она је празна.

Вукашина посу хладан самртни зној. Већма га бољаше срамота и укор, него ли очевидна смрт.

— Да ме нијеси плашио, бих ти опростио живот, као што сам ти обећавао — рече Девро, па издиже десницу с ножем.

— Шта ће ми живот, Турчине? Но удри јуначки, кад ти је пало шака. Мријети ми је мило, кад гинем заједно с братом мојијем.

Турчину опет рука клону.

— Шта рече? Зар ти и брата посјекох?

— Посјече и брата, који је ваљао десет оваквијех.

Турчин се замисли. Опет се сјети мајке и сестре. Пружи му руку и рече:

— Вјера ти је, влаше. Док је жив Девро Тутић, данас ти нико ништа не смије учинити.

Вукашин му пружи руку, и ако му се све ово чињаше као у сну.

*

На сваку страну чујеш вику, јеку, пудњаву, поклич.

Вукашин се мало смирио.

Девро погледа крвави нож, па јурну напријед. Крочи дваестину пута, па се окрену, и живо полеће натраг.

Један Колашинац с голијем анџаром налеће на Вукашина.

— Себи руке, Асане — грне Девро — док ти се није шута у Тару сваљала.

Асан се оклијени и обрну другијем путем.

Опет се поврну Девро и пође напријед. Но ока не мицаше с Вукашина, јер се бојаше невјернијех Колашинаца.

*

Бој преста.

Мртва се тјелеса оладише, а рањенике почеше ране бријети. Девро откиде комад од кошуље, покваси га својом водом, па зави ране Вукашину.

Вукашин једнако живљаше у двоумици. Опазивши ово Турчин, рећи ће :

— Што си се препао, неваљачко? Нијесам ја невјеран као ти. Прије ће моја глава полећети с рамена, него ли твоја, док си у мојијем рукама.

Па га узе и посади на коња свога.

Бијаше у велике ноћ, кад Девро стаса кући својој.

*

Прођоше десет дана, од како се Вукашин лијечи у кући Девровој. Служи га Девро, мајка му и жена. Нико му не мисли о превари, а још мање о глави.

Девро му ране превијаше и јутром и вечером; он му бијаше ећим, а његова вода лекарија.

И убрзо се придиже. Рана на десној нози зарасте; и ако га поболијеваше, али се могаше слободно на њу опријети. Рана на руци поче се смиривати; само изгледаше да ће му два прста остати скучени.

— Добро је — мишљаше Вукашин — кад сада не трунем у гори. Бог ће дати да покајем смрт мога брата.

*

Девро имађаше јединца сина у колијевци.

Вукашин чешће пута премишљаше, да закоље дијете, па да бјежи; помислио би на себе, свој живот и Девра, који му је живот поклонио.

Једнога дана пође Девро да коси. Око пола дана понесе му жена ручак; а у то доба и мајка му пође, да воде донесе.

Дијете спаваше у колијевци.

Вукашину сијну кроз главу мисао и жеља освете; скочи с кревета, зграби нож, који Девро бијаше узео с Мирка.

Мало га извади из корица, стаде више колијевке, „...мјесто да га посијече, откри га и пољуби.

Једна му суза низ образ.

Тешка помисао на брата диже га на освету, али помисао на свој живот умири га.

— Није право, да узмем живот онеме. коме мој дугујем — помисли Вукашин — нити да брата светим над нејакијем дјететом, које не зна за мржњу и освету. Ах, Јоване брате! Бог сами зна, хоће ли те брат осветити.

Дијете врисну, и у тај час чу се глас бабе његове споља.

— Вукашине! Вукашине! Што је томе дјетету?

Прибојавала се је.

Вукашин потури нож и баца се на кревет.

— Шта је то, Вукашине? — упита баба, која га припазила бијаше, кад се на кревет навали.

— Ето жао ми, да плаче, па шћах да га љуљнем.

— Како ти рањен да га љуљаш, за Бога! Ух, Вукашине, јадан, што се не причуваш.

*

Један дан рећи ће му Девро:

— Вукашине, ти си, шућур Богу, бољи; но, или ћеш да те ја испратим пут куће, или да пошљемо за твоју браћу, да те прихвате на граници?

Вукашин се замисли.

— Ко ће ми доћи? — рече жалосно — Брата немам, рођаци испогибали и рана допали; а и да их имам, бојао бих се, да се свађа не догоди. Сувише, не мислим, да би и дошли, јер они мисле, да сам и ја код брата остао, па би мислили, да је превара. Куд сам те до сад напатио, испрати ме до некле, да се дома вучем.

Сјутра дан Девро оседла коња и рече Вукашину, да се спреми на пут.

Вукашин погледа нож, који Девро узео с Мирка.

— Да ми хоћеш дати нож — заиска му га.

Девро га погледа пријекорно и презриво.

— Дина ми, да сам га узео с брата твога, и дао бих ти га, а тако ти га не дам — рече и омјери га погледом од главе до пете.

Девро се забрину; нерече више ништа; сједе, гдје се нађе; запали цигару и нареди жени, да му свари каву.

Попи и једну, и другу, и трећу каву; испи и једну, и другу, и трећу цигару, а ништа не рече. Тешке мисли врзаху му се по глави; тешка сумња паде на срце његово.

Вукашин се препао; обузе га хладан зној.

„Кад је свему крај“ — мишљаше он — „Који ме ђаво нагна, да му га иштем; јесам ли могао без овога!“

Послије пола сата Девро устаде, као избављен из тешке зевње; окрену се Вукашину и рече му одлучно:

— Устај, да идеш.

Вукашину опет свану пред очима. Догереља до коња. Девро зграби Вукашинову дугу пушку с чивилука, оклопи јој огњило и пуну кроз њу, па му је даде. Затијем пуну и кроз малу пушку Вукашинову и даде му је.

— Јаши! — викну, па га подапе, те се припе на коња.

*

Девро иђаше напријед, а Вукашин јахаше за њим.

Од Мојковца до Препрана има $1\frac{1}{2}$ сат хода. За то дуго вријеме путоваху кроз густу шуму. И Вукашин помишљаше на освету.

Девро већ ништа не рече Вукашину. На врху Препрана заустави се, па Вукашина скиде с коња.

— Доста сам те пратио; одавле ћеш моћи и сам добатати до Колашина *) — рече му, па сједе и запали цигару.

Вукашин стаде поред Девра и забринуто га гледаше; а Девро за пола сата не окрену око, на Вукашина: једнако му на уму нож.

Најпослије га погледа и опази у онима Вукашиновијем неку тугу, која као да га мољаше, да га још не оставља. Устаде, зграби Вукашина и опет га посади на коња.

И опет су ћутећи прошли сат пута.

Кад дођоше на Умукли Вир, опет га скиде с коња и рече му:

— Сад иди с Богом, Вукашине. Не иштем од тебе, да ми останеш дужан живот, нити да ми за то будеш до гроба благодаран. Само бих рад био и за то те молим, да ми се ти и твоја браћа учините вјешти са каквијем малијем даром, који ће унапријед везати љубављу и братском везом мене и тебе, мој и твој дом, моју и твоју браћу.

То му рече, па му руком стиште руку, пољубише се и Девро скочи на коња. Још један пут пожеље му срећан пут, па ободе коња ка крајини својој.

А Вукашин?

*) Колашин је тада био у рукама црногорскијем, јер га мало прије тога бијаху освојили Морачани и Васојевићи.

Он стаде и погледа за Девром; распламће се у њему жар љубави за осветом и осјећање великога дуга према Турчину.

Бијаше прни мрак, кад дође кући. Сви се изненадише, јер мишљаху, да код брата труне.

Девро је давно умро: он је оставио диван спомен јунаштва.

Букашин и данас живи; он и данас, можда, помишља на освету, за то Девру никад не посла ни из руке зелене јабуке.

Обођавин.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

САУЧЕШЋЕ СА ТУЖБОМ, ПРИ СПРОВОДУ МРТВАЦА.

— ИЗ ЦРНОГОРСКОГ ЖИВОТА. —

Умирије Б.... Г.... из В... Са свију страна долазе на покајање.

„Ходићу одит’, па да ми је прашек до кољена!“ — разлијегаше се глас.

„Чека море на почивало, ето и ја идем!“ — чујаше се одговор.

„Чекамо ли већ кога?“ — упита један од дружине. —

„Чекамо Стева и Живка!“

„Они нете (sic — неће — Ур) доћ!“ — проговори Иво — „пошто Стево слабо имаше што обут, али због тога оћаше и кренут, но нема што ставити за пас, јер је Марко понио они нож, а Буро ону кумбуру, зато се разби.“ —

„А Живко неће ниђе поћи од образа, гдје га страх не нагна“ — рећи ће други. —

„Хајте да омичемо док је ладније, дочекаћемо врућину“ — рече Саво — пошто бијаше љетно доба.

Ми се упутисмо.

„Станте људи да савијемо!“ — зачу се неки глас из задњијех — „прихита који си, не чека брод једног човјека!“ —

„Је ли не (нас — Ур.) што?“ — рече Марко, који најпрви иђаше, а пошто и најстари’ бијаше.

Има 40 људи и жена. —

„Бе се која жена не чује, смржле им се данас, — рече Јанко — но идемо кâ на пазар, а да покрај пернице*) не може се ништа чути од њихове зује!“ —

Почеше жене ће којом, ма из свега мозга.

„Пазимо, људи, да ни што ружно не буде, е оно не бјеше каква мрша — рече Марко — да заграјемо двапут испред цркве, па фук у цркву, неки лелекни, а неки се врати и да не види мрца; данас ни тако поднијет’ не може, но ни треба да почнемо лелекат’ окле ни могу глас чути, а кад се при-

*) Перница — мјесто, гдје жене робу перу.

макнемо — бачит' чибукe и струке и т. д. доватити се рукама на пѣс под вита ребра; па кад ја залелекам и ударим се стиштенијема шакама у главу, онда сваки тако...., не сабијајте се кратким корацама уљећи у цркву, ја ћу обрнути за дешном руком и поћ' око мрца, док дођем истоме според главе, а ви за мном посабите се тада, да сви станемо у коло око њега, онда из три пута, да залелекамо и ударимо се шакама у главу, послѣјећу ја целиват крст на мрца, па изист, тако учините и ви.... ако ме нећете послушат, нек који други мине преда мном без жалости, јер кад би ви што ружно било, то би се тикало најпрвога.“ —

„За то ћемо те послушат', а овђе и нема новијех, који нијесу и приђе ходили и гледали како треба“ — рече Симо — „но је ли вријеме почињати, већ смо се примакли. — Нека почне Перо, њему је глас најљепши!“

Започне Перо: „Ле-ле-е ме-не Б.... при-и-ја-тељ-ска-а-а-а узданице ле-е-е-ле-е-е! ме-е-е-не-е-е!“ Чим он изговори, онда други по реду, — неки га лелека: „узданице,“ неки „дѣко,“ „сабљо“ и т. д.

Чује се глас покојниковијех рођака испред цркве, који предусријећу покајнице: „Деле Б.... брацка узданице, крило, хордо“ и т. д.

Кад им се примакосмо, остави Марко чибук и струку, по примјеру његову, па и ми то исто учинесмо. Послије неког времена улегосмо у цркву и изађосмо.

Пред врата од цркве бијаху Б... најближи рођаци. Изјависмо им саучешће: „Фала ј' Богу Марко, Перо, Ђуро и т. д., е остасте без доброга Б...!“ —

Исти одговарају: „Богу и нашој угаси!“ —

„Није само вама угаса но цијелом племену за онаквијем чојком, али се испод Бога не може никуђ.. сви ћемо тамо!“

Ми посиједасмо у лад и код нас је Саво од покојниковијех рођака, намијешћа ни да сједемо и пита, је ли који жедан, додаје воде, чује се другијех лелек, који долазе, док ће Марко запитати Сава: „Болова ли овај чојак много?“ —

„Није ни досадио болујући, — одговори Сава — „таман неђељу — баш у ону исту уру, у коју се разболио, у исту је и умро!“

„Бе га бјеше смјестила, у чем се најбоље жаљаше?“ —

Ваистину ви не умијем казат — жаљаше се на лијеву банду, али се надах до јуче у јутро е неће умријети, док поче да

зове мртве и у оној траунти*) да се са њима разговара, тада му се окидоше запетаче, иза тога не би николико пахну му пара.“ —

„Је ли се причестио?“ —

„Јест, дâ је Бог!“ —

„Опрашћаше ли кога?“ —

И за то ћу ви причати: „Ми се скаменили око њега, мука ни уложити да га питамо, док Јово фѹк у кућу; пошто виђе е свршио, запита не: је ли опрашћâ?“ — „Нијесмо га ни питали!“ — а он му приснажи: „опрости не, Б..., тога ти пута!“ — „Да је прѹст свако и благословљен и тица у гору!“ то изговори те силом и већ их није расклапâ. —

„Бог му дао души широки рај, јадни се сѹј и на смрт познаје, све му је било љуцки и јуначки, па и смрт, лака му црна земља!“ —

„Која му ђеца осташе?“ —

„Четворо је. добре ради, но му, те скоро, укопасмо једно мушко, налицаше на њега као да га бјеше пљунуо, али је, добре ради, још двоје мушко, да их има ко подић!“ —

„Је ли присијело које да би браве пригледало?“ —

„Па јест да опростите једна ђевојка, а да су старији ђетићи, би ни се чинџело, при јаду опет је кућа кућом!“ —

„Каква му је жена, хоћете ли јој имати рашта надати руке, ка сте ви за сиротињу бољи од другижех?“ —

„Она је до сад била уредна и стечена, да би од вечере ручку оставила. али ви знате како се мијења женина памет, кад остане пушта!“

Пошто поп сврши опијело, зацукаше црквена звона у једну банду, изиде поп и неколико ђака пјевају „Свјати Боже...“ за њима носе мртваца на носилама, народ се цио гологлав прикупио. Пошто га спустише у земљу, викну неки од покојникове близике: „Хајде, народе, у трпезу!“ Ова се налазаше иза цркве преко авлије, ограђене двије међице једна уз другу бијаху до 15 унача високе, између њих до три метра, а дуге бијаху око сто мет., одмах је запучисмо; људи до чела а жене у засједу, од близике покојникове мало ко сједе. но они слушаху панахију и ракију. Одма донесоше двоје момчади двије тепсије пуне панахије (варене пшенице) у чело пред попом. Кроз шеницу се виђаше доста цукра помијешано, а шипка се не бјеше десило. Диже се поп те благослови кољиво. Сваки је

*) Траунта је несвјестица.

чека, да стојећи и гологлав целива свијећу, пошто се посиједа. Неки носе павахију од друга до друга, други за њима дају ракију, а неки припуњају тепсије и боцуне.

Зачу се глас са дно трпезе, ђе тужи жена, која бијаше друго-братучеда покојникова, идући лагано уз трпезу и низ њу, тужи громогласно:

Што си народ окупијо, *)
очни виду!

Око зорне главе твоје,
брацка главо!

Свадба није, слава није,
жалост ми је!

А ја стала те не кукам,
ја кукала!

Ево имам кукаат' кога,
куку брате!

За презгодном главом твојом,
згодна главо!

И за крутом снагом твојом,
брацка снаго!

Мој из рода котомане,
брате роде!

А што сломи брацко крило,
крилат' орде!

Што остави дом и кућу,
куку браћи!

И четворо ђеце твоје,
сирочади!

На нејаке женске руке,
зашто чоче!

Свијет си им затворијо,
без отвора!

Ко ће ђецу подизати?
тешко њима!

И ђевојке удавати,
њима празно!

Што опрни сестре твоје,
безбратнице!

Која у род брата нема,
вазда бона!

Она јадна стиме нема,
брацка стимо!

Тешко бит' је безбратница,
не дај брате!

Ој у кући соврацијо,
љуцка слављо!

А у друштво говорцијо,
телбиз чоче!

А уз пушку нишанцијо,
бистро око!

А на сабљу кидицијо,
оштра ћордо!

Ђе се вика ко је витез,
ти си витез!

Ђе се млади момци грабе,
соколови!

Око глава и оружја,
добра главо!

Ти с' у прве вазда бијо,
сив соколе!

Ко ће шанац прескочити
мјесто тебе?

Ал' на пушку причекати,
узданице!

Ал' унијет рањеника,
брацке ране!

Испред оштре турске сабље,
Бог је клео!

Алину те добро молит',
да ми кажеш!

Ушто си се заљубио,
брате мио!

На чем си се слакомијо,
мудра главо?

На три лакта црне земље,
нама црно!

И толико б'јела платна,
злог остатка!

Зар тун мислиш вјековати,
вјеран чоче!

И још бих те ја молила,
врат сломила;

Кад улетиш вељем јату,
јаох нама!

Баш у јато чудновато,
чудан роде!

Све банова ка лавова,
љуцки лаве!

Наше згодне браће круте,
ране љуте!

*) У народу се вијев обично попуњава са „ј“ на пр. „окупијо“, „затворијо“, „слакомијо“ и т. д. — Ур.

Брацки те*) те дочекати,
 брацко крило!
 Дивно мјесто направити,
 и за њем си!
 Али те се зачудити,
 кад те виде!
 И још тако тешко бона,
 зло ме боли!
 Брацки те те запитати,
 брацка дико!
 Што ти се је догодило,
 куку леле!
 Јеси л' у бој погинују,
 убојниче!
 Ђе с' на главе момци грабе,
 јагмаџио!
 Јал' носио рањеника,
 злог уранка!
 Ма је тамо лијек свашта,
 леле нама!
 И тебе те извидати,
 брацка вило!
 Свак ће питат, за својега,
 својни брате!
 Немој им се пожалити,
 жељо браћо!
 Нит' им коло разурити,
 куку роде!
 Ђе с' играју млади момци,
 сваке игре!
 Но у коло њима пођи,
 коловођа!
 Па кад би се одморио,
 зло нê мори!
 И од бола преболио,
 зор делијо!

Немој много дангубити,
 међу браћом!
 Ни на игру затрајати,
 молим ти се!
 Док прошеташ рајске баште,
 љуцки бане!
 И на игру ђецу нађеш,
 без њих леле!
 У њих нађи сина твога,
 младу главу!
 Е дијете пре-нејако,
 луда главо!
 Ђеца те га цвијељати,
 тешко мајци!
 Дивно ћеш га присвојити,
 својни брате!
 А још љенше пригрлити,
 да не вене!
 Док подигнеш сина твога,
 ваљаће ти!
 Е на миса јадној мајци,
 тешко њојзи!
 На миса је многијема,
 за вас тамо!
 Е је доста погинула,
 млада момка!
 Кад се веља битка диже,
 куку људи!
 Ратова се три године,
 триш кукала!
 Погибе ни веља кита,
 по избору!
 Биранијех соколова,
 из мог рода!
 Ој... ој... ој.....

Зацџнула се од плача. Притрче 2—3 жене, те је почну тјешити.

Панахија и за њом ракија иде вазда од друга до друга, док се два пут обредисмо. Нико се не чујаше, ђе који да оћа-ше рећи другу до себе, ма нискијем гласом: „здрав!“ — тако му и они одговара, ка шаптећ: „Бог ти дао здравље!“ — Кад трећом пијасмо могаше и подаље чути, ђе се говори: „Бог ти дао здравље и свијетâ образ,“ и чује се разговор на сваку страну, и разумјех ђе један приповијџеда: „е! ми ти посље рата приспјесмо, остасмо сви једнаци ка зечеви, да ни се нема што

*) те = ђе — Ур.

на гроб рећи, нако орачу и копачу; Црногорац се је вазда прова до 18 година, и знало му се је у које ће се друштво убројити.“ Други му одговори: „Па при нужди могу поднијети ови те уче у војнике, покажују се са науком, а најнесретњи су они, те су за науку престарали, а у рату не присјели, многи ће провест свој вијек, као да се ни рађали нијесу, а да је рата би се родис. Све ни говоре пази владање, ја и да бих што лијепо учинио, чим проговорим нађе се близу мене старији, одмах ће ми рећи: „ни ријеч, то није твј поса!“ — Ја морам одговорити: „слушам!“ — и поздравити га, то је мој поса што ми се рече, то морам учињети, па био за или добар... све једно. „Зли и добри нијесу једнаки,“ проговори један сиједе главе, „а добра је уредба да се нагоне гори да су бољи, а и мир не треба кудити, јер ратови троше људе!“ — „Ратови и рађају људе!“ — одговореше момчад из једног гласа.

Пошто се три четири пута свако обреди, занудише не (не — нас — Ур.) да и још пијемо. У чело не хћеше, но се дигоше како чело тако и обоје ребара и засједа. Повикаше рођаци покојникови: „Сједите, људи, ево ракије доста да пијемо!“ — „Пили смо доста, одговореше вишина, пред душом му било — једном смо одвише пили за његов хајтер. И упутише се свако својој кући.

Тешко оном, те му га дома није.

Јоко Тодоров Вучковић.

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЈУНАЧКЕ ПЈЕСМЕ.

Вјеридба и смрт бега Љубовића.

Свршетак.)

Али иде Бољевић сердаре
И са њима друга неколико,
Од Црмнице, од турске крвнице;
Теке сио Бољевић сердаре,
Теке сио, ма не починуо,
Ал' ето ти два Ђурашковића:
Ђурашковић Јанко и Богдане,
И са њима војске неколико
Од Цеклина мјеста гласитога.
Мало било, дуго не трајало,
Али иду пет Мартиновића,
И са њима десетак момака,
Од Бајица и врела Цетића;
Мало сјели пет Мартиновића
Мало сјели, те су починули,
Али иду оба Кустудије,
Са њихова неколика друга,
Од Његуша мјеста госпоцкога;
Теке сјели до два Кустудије,
Али иду два Вуксановића:
Вуксановић Живко и Новаче.
И са њима тридесет момака,
Од Загар'ча кржаве крајине;
Теке сјели два Вуксановића,
Мало сјели те су починули,
Ал' ето ти пет Мијушковића.
И са њима тридест Пјешиваца.
Мало било дуго не трајало,
Али иду два Мићуновића:
Мићуновић Вуче и Андрија,
И са њима мрки Велестовци.
Мало сјели два Мићуновића;
Али иду два попа Милића,
И са њима војске неколико,
Од Бјелица и малијех Цуца.

Мало било дуго не трајало,
Ал' ето ти два Рогановића,
И са њима Цуце соколови;
Мало сјели два Рогановића,
Ал' ето ти Вукале сердаре,
На његова вранца од мегдана,
За сердаром друга неколика
Са равнога Кчева јуначкога,
Теке дође Вукале сердаре,
Али иде стари мегданџија
Бан Матијаш, из Ожеговица,
Са његова неколика друга.
Ту се скупи друга пет стотина,
Црногорца како ватре живе.
Ту сједоше, те се одморише,
И чибуке дуге запалише,
Преко крила држе цевердане.
Мало стаде, — не би николико,
Стаде хука, низ Лигунар тврди,
Али иде беже Љубовићу,
И за бегом пет стотина свата.
На добријех пет стотина хата;
Од све Босне и Херцеговине.
Пред њима је бего накривио,
На вранчићу — коњу од мегдана.
Кад га виђе Бурићу Ђукане,
Па он скочи на ноге обије,
Те он бегу у сретање пође;
Ђе се сташе ту се целиваше,
Упиташе за здравља јуначка.
А отоле на Псљане равне,
Ту одјаха беже и сватови,
А Ђукан му поставио стражу,
На около са свакоје стране;
Чувао га од мрака до зрака.

А кад зора са истока сину,
 Подиже се Ђукан војвода,
 И за њиме беже и сватови;
 А прате их мрки Црногорци,
 Док дођоше граду Ријечкоме;
 Ту сватови коње одјаше,
 Па се Турци блату увезоше.
 Но је бегу лоша срећа била,
 Не остави гроша ни дуката
 Да му пију мрки Црногорци.
 Вазде јадни, гладни Црногорци,
 На Ђукана даву удареше.
 Но им вели Бурићу Ђукане:
 „Не бојте се браћо Црногорци!
 Задајем ви Божју вјеру тврду,
 Кад се беже на Ријеку врне,
 Свакога ћу добро даровати,
 Али моју главу изгубити!...“
 Црногорци на то пристадоше,
 Па осташе на Ријеку малу
 Да чекају свате Љубовића.
 Оде беже Бару бијеломе,
 А Кад Бару био долазио,
 Сретоше га од Бара господо
 И са њиме од Бара Диздаре,
 Па им добре коње прихватеше,
 Па сватове дивно разредише.
 По тројицу и по четворицу,
 По петину, и по деветину
 По петнајест и по деветнајест,
 Да им љепше буде на конаку;
 Оде бего Диздаревој кули,
 Па стадоше мрко пити вино,
 Присркују кафу из филџана,
 Још ракије пију и дувана.
 Ту ћефише за неђељу дана,
 Кад се пуна напуни неђеља,
 Тада чауш у сватове викну:
 „Ко је коњик — коње сигурајте!
 А пјешак — притежи опанке!
 Тврди кланци, а чести конаци,
 Туђи људи, не знамо им ћуди;
 Земан дође, дома да идемо!...“
 Сви сватови коње сигураше,
 Сигураше те их узјаше;
 Тад изиде беже Љубовићу,
 А за њиме од Бара Диздаре,
 Изведе му Златију ђевојку;
 На добра је коња усједоше.
 Па да видиш од Бара Диздара,

Он богате изнесе дарове;
 Те дарива зета Љубовића:
 Дарова му вранца од мегдана;
 И даде му сабљу оковану;
 И даде му сјајна ђевердара;
 И даде му двије пушке мале:
 И даде му мача зеленога;
 И даде му токе колајлије;
 И даде му од срме ханџара;
 И даде му кутију дуката;
 И даде му перна буздована;
 И даде му колаињу златну,
 Да је носи о бијелу врату.
 Кад је беже примио дарове,
 Отоле се био подигнуо,
 Са његово пет стотина свата;
 Па их ето опакијем трагом,
 Док дођоше Иванову граду.
 А кад бего на Ријеку дође,
 Ту Ђукана са Србима нађе.
 Кад га виђе беже Љубовићу,
 Овако је њему говорио:
 „Баш аферим мио побратиме!
 Е нијеси мене оставио,
 Да сам идем преко Горе Црне
 Да ми Власи уграбе ђевојку!
 Но напријед мио побратиме!
 Балаузи преко Горе Црне!
 Преведи ме на Пољчне равне,
 Добро ћу те даровати даром!...“
 А Ђукан му тако говорио:
 „Оћу Бего, али тако нећу!
 Док ми даш вранца од мегдана,
 Кога су ти у тазбину дали;
 Да дарујем Бољевић' сердара;
 Е' се јунак добро насрдио,
 Па би мога затурити кавгу!
 Даде му га ријеч не чинио,
 Ђукан даде Бољевић' сердару.
 Па му беже опет говорио:
 „Калаузи Бурићу Ђукане!“
 — „Оћу беже, али тако нећу!
 Док ми даш сјајна ђевердана,
 Кога су ти у тазбину дали,
 Да дарујем два Ђурашковића;
 Добро су се Срби насрдили,
 Па би могли затурити кавгу!“
 Даде му га ријеч не чинио.
 Па Ђукану опет говорио:
 „Калаузи Бурићу Ђукане!“

— „Оћу, бего, ма овако нећу!
Док ми дадеш сабљу оковану,
Коју су ти у тазбину дали;
Да дарујем пет Мартиновића,
Јунаци су силни и бијесни,
Па се бојим, да не зачну кавгу!..“

Даде му је ријеч не чинио;
„Калаузи Бурићу Ђукане!
— „Оћу, Беже, ал' овако нећу!
Док ми дадеш двије кумбурлије,
Које су ти у тазбину дали;
Да дарујем оба Кустудије!“

Даде му их ријеч не чинио
Ђукан даде, до два Кустује.
„Калаузи Бурићу Ђукане!“
— „Оћу, беже, ма овако нећу!
Док ми дадеш токе колајлије,
Које су ти у тазбину дали,
Да дарујем Вукала сердара;
Е је јунак, весела му мајка!
Па се бојим, а страх ме је љуто,
Да не почне у сватове кавгу!“

Даде му их лијека му нема,
Ђукан даде Вукалу сердара.
„Калаузи Бурићу Ђукане!“

— „Оћу, беже, ал' овако нећу!
Док ми дадеш мача зеленога,
Кога су ти у тазбину дали;
Да дарујем два Вуксановића,
Јунаци су вазда на крајини.
Научили заметати кавгу,
Па се бојим, да не зачну овђе!“

Даде му га ријеч не чинио
Јер му друкче бити не могаше.
Ђукан даде два Вуксановића.

„Калаузи Бурићу Ђукане!
Све сам дао, што је требовало!“

— „Оћу, бего, ма овако нећу!
Док ми дадеш од срме ханџара,
Кога су ти у тазбину дали,
Да дарујем пет Мијушковића,
Јер су вазда на Турчина жедни,
Па би могли затурити кавгу!“

Даде му га ријеч не чинио,
Ђукан даде пет Мијушковића.

„Калаузи Бурићу Ђукане!
Све што имах, све си ми узео!“

— „Оћу, бего, но овако нећу!
Док ми дадеш за јунаке дара,
Баш твојега мача од бедара;

Да дарујем најбољега друга
С Велестова Мићуновић Вука,
И Андрију брата његовога;
Јунаци су, весела им мајка!
Па би могли начинити кавгу!“

Даде му га, лијека му није;
Ђукан даде, два Мићуновића.
„Калаузи Бурићу Ђукане!“

— „Оћу, бего, али тако нећу!
Док ми дадеш твога џефердара;
Да дарујем два Рогановића,
Да нам данас не заметну кавгу!“

Даде му га, бит' му не могаше;
Ђукан даје, два Рогановића.

„Калаузи Бурићу Ђукане!
Све сам дао, што си заискао!“
— „Оћу, беже, ма овако нећу!
Док ми дадеш кутију дуката,
Коју су ти у тазбину дали,
Да дарујем два попа Милића;
Попови су наши ђаволасти,
А велики турски крвопије,
Па би могли заметнути кавгу!“

Даде му је, да му друге нема;
Ђукан даде два попа Милића.

„Калаузи Бурићу Ђукане!
Већ сам дао, све што сам имао!“
— „Оћу, беже, но овако нећу!
Док ми дадеш перна буздована,
Што су ти га у тазбину дали;
Да дарујем бана Матијаша;
Е је бане стари мегданџија,
Па се бојим заметнуће кавгу!“

Даде му га лијека му нема;
Ђукан даде бану Матијашу.

„Калаузи Бурићу Ђукане!
Све сам дао, што год сам имао.
Не оста ми ништа до камена!“

— „Оћу, беже, још овако нећу!
Док ми дадеш колаињу златну,
Коју су ти у тазбину дали,
Да је дадем Бурићу Ђукану;
Е се јунак добро насрдио,
Дако би се с' њоме умирио,
Да не зачне у сватове кавгу!..“

Даде му је, друкче не могаше.
А кад Ђукан колаињу прими,
Објеси је на прси јуначке,
Па окрочи вранца од мегдана,
Па окрену преко Горе Црне;

А за њиме бего и сватови,
 Наоколо мрки Црногорци,
 Пјевајући и пушкам' међући.
 Веселе се момци Црногорци,
 А још боље сератлије Турци.
 Но ће срећа, ту је и несрећа,
 Црногорци приметнуше шалу,
 Затурише шале и смјешину,
 Око старца Матијаша бана,
 И његова тешка буздована.
 Па се бане насрчио љуто,
 А кад били Чеву на окрајке,
 На Пољане те се одморише,
 Воде пише, леба запалише,
 И дугачке луле запалише;
 Па да видиш старца Матијаша,
 Ђе он узвеште тешку топузину,
 Па Ђукану био говорио:
 „О Ђукане наша војеводо!
 Свакога си даровао даром,
 Неком даде коња за мегдана,
 Неком мача, неком ђефердара,
 А некое од срме ханџара,
 А некое сабљу оковану,
 А некое токе позлаћене,
 А некое кутију дуката,
 Мене не да' ништа до камења,
 И овога тешка буздована,
 Не чини ми ћара ни шићара,
 Не чини ми паре ни динара,
 Ја га нећу, та јада не хтио!
 Но му ишти двије кумбурлије,
 Али мача, али ђефердара,
 Ако ми га даровати неће,
 Дах ти ријеч моју неварану.
 Срце ћу му изгорети живо!...“
 Кад то зачу Бурићу Ђукане,
 Скочи јунак на ноге обије,
 Па га ето бегу пред шатора,
 А за њиме старац Матијашу;
 Па овако Ђукан проговара:
 „Побратиме бего Љубовићу!
 Дobar ми се јунак насрдио,
 Бан Матијаш из Ожеговица;
 Но те молим мио побратиме!
 Да му дадеш бистра ђефердара,
 Да ни данас не замеће кавгу!...“
 Кад то чуо беже Љубовићу,
 и погледа врху Лигунару,
 икшић му се учинио близу;

Превари се, жалосна му мајка,
 Те срдито њему проговара:
 „Хајд' отоле Бурићу Ђукане!
 А тако ми вјере у коју сам,
 Ако мога уздим ђефердара,
 Срце ћу ти изгорети њиме!...“
 И још беже говорити шћаше,
 Но га бане слушају не могаше,
 Већ опали бистра ђефердара,
 И погоди бега Љубовића,
 Међу токе у прси широке;
 Колико га лако ударио,
 На прси му чоху оштетио,
 А на плећи прозор отворио,
 Црни вране пролећети шћаше,
 Да ни мало не окваси крила!
 Ала банда — приметну се кавга!
 Тада многе пушке запущаше,
 Побихе се између сватова;
 Стаде цика пушке — ђефердара,
 Стаде звека мача и ханџара,
 Пролијећу коњи и јунаци,
 Врани коњи без добрих јунака,
 А јунаци без својих коња;
 Мало стаде, густа магла паде,
 Од магле се ништа не виђаше.
 Бога моли Бурићу Ђукане.
 Да му вијар од планине дуне,
 Да размакне маглу по крајева,
 Да он види: чија гине војска,
 Чија гине, чија ли добива.
 Бога моли, те га домолио,
 Лаки вјетар од планине дуну,
 И разagna маглу о крајева;
 Кад погледа Бурићу Ђукане,
 Али свата нема ђавољега;
 Сама стоји Златија ђевојка,
 На вранчићу коњу дебеломе;
 Сузе лије низ румено лице...
 На њу Ђукан коња исправио,
 До ђевојке коња догонио,
 Па је узе за бијелу руку,
 За собом је тури на вранчића.
 Код њега се Срби окупише,
 Крвавијех рука до рамена,
 Сијекући по Пољана Турке;
 Сваки носи од Турчина главу,
 Неки двије, а неки четири
 И ту Срби шићар задобише,
 Са Турца рука и оружја.

Отолен се они подигоше,
Оде сваки вилајету своме.
А војвода Бурићу Ђукане,
Ситну књигу био направио,
У Приморје Бару бијеломе,

На онога од Бара Диздара,
У књизи га дивно поздравио,
Све му право по истини каже;
Па ђевојци даде пратиоце,
Испрати је у Бару Диздару...

Приближеио „Катуњанин.“

С Р П С К Е Н А Р О Д Н Е Ж Е Н С К Е П Ј Е С М Е.

*

Ој, гором иду кићени сватови!
Ој, куд идете кићени сватови?
Синоћ вам је умрла ђевојка,
На умору мајци говорила:
„Даруј, мајко, кићене сватове!
Сваком свату од злата кошуљу,
Ђеверима јоште и свилене,
Барјактару на барјак јабуку.
Младожењи коња и сокола!...“

* *

Фата сједи на бачву,
На свилену алапу,
На ноге јој папуче,
Низ папуче димије;
Среташе је кадије:
„Ајде, Фато, у бостан,
Да беремо ђулистан,
Да мећемо у јорган,
Да ни јорган мирише,
Ка' на тубе љубице
И црвене ружице!“

* *

На крај пута развила борјана,
Туд' пролазе кићени сватови;
Сви сватови борјан' беријаху,
Ма не бере младожења Павле,
Но догони коња до ђевојке:
„О, ђевојко, моје несухење!
Ово ј' Павлу женидба десета,
Девет ми је отровала мајка,
И тебе ће отроват' десету;
На прозор ће изист' од весеља,
Изнијети у кондијер вина,
А у руку зелену јабуку;
Вино дади десноме ђеверу,

А јабуку остави за тебе!...“
Влади ђевер паде низ ђогата,
Мртав паде низ зелену траву,
А ђевојка на бијелу кулу!

* *

Повила се вита јела
Иза грмена,
А за њом се птице крију
Од зла времена;
А ђевојка крај ђевера,
Од зла нараока.

Скупи скуте и рукаве
У род побјеже
Сустрете је млад ђевере,
Ђе с' војске иде:
„Помози Бог, снахо моја!
Јесте ли здраво?“
— „Бог и с тобом, млад ђевере,
Сви смо ти здраво!
Ма не био ђни здраво,
За ким сам ти ја!...“
— „Поврни се, снахо моја,
Караћу га ја!“
— „Не поврћем мој ђевере,
Кара' га је Бог!
Но поздрави свекра мога
И све ђевере,
И уклина брата твога
За ким ти бјех ја;
И реци му три ријечи
Што бих рекла ја;
И простри му балу драча,
Мјесто страмаца,
А под главу студен камен,
Мјесто јастука,
Поред главе кукавицу,
Мјесто Љубице!...“

Приближеио Једношки.

НАРОДНЕ ПРИЧЕ.

Настрадаин и Ћорави хоџа

Настрадаина наћерала нужда, те постануо касап, купио једнога вола, одвео га на касапницу и заклао не би ли што ћарио.

Свјетиња чудновата, нико неће у Настрадаина да купи меса. Неко из ината, а неко се богме боји од пријеваре.

Близу је већ акшам: види Настрадаин, да му све месо остаде непродано. Што ће сад? окупи сву пашчад близу себе, између којих уочи једног ћоравог. „Чујеш ти, рече му Настрадаин, би ли ти купио ово месо? Даћу ти га за мјесец на вересију, па ти продај дружини твојој; а кад се испуни мјесец, да ми дадеш новац?!! Ћорави пас само би по који пут мануо репом, а Настрадаин је то примио за повољни одговор, т. ј. да ће ћорави пас све месо узет на своју одговорност. Пошто су се тако разумјели и погодили, Настрадаин му преда месо и каже му колико комада, па отле кући.

„Како си данас пазарио?“ — питала га је жена, а он јој право каже. Жена се чудила његовој будалаштини, но он је мало на то пазио.

Дан по дан, дође рок. Настрадаин на касапницу; окупи пашчад и међу њима ћоравог, па ће му сасвим учтиво:

„Ја тражим од тебе паре!“

Пас маше репом.

„А... ја видим, ти би стιο да одмакнемо рок?“

Пас маше репом.

„Како ја видим, ти се ругаш. Месо си изио, па сад мислиш: мене је мало стало за Настрадаина. Хм... Ћора харамзадо; сад ћу ја тебе казати како се туђе једе.“ Затим покупи неколико камења, па јуриш на ћорога.

Пусти ти ћоро утеци у кућу једне удовице, која је имала за јарана једног ћорог хоџу, и који је баш тога часа ту био; а Настрадаин сустопце за њим, како ће у кућу. Видећи удовица себе у неприлику, пошто чује Настрадаина ће виче испред куће, изађе на прозор, па га пита зашто је тако насрнуо и на кога то виче. „Како зашто, одврати јој Настрадаин, има већ толико дана, од како сам му дао месо, на вересију, па неће да ми плати!!“ „Ама коти је то однио на вересију?“ „Како ко? та зар не знаш да сам дао ћороме цијела вола на вересију?“

Удовица, не знајући за пса, који је доље у избе причучнуо, од страха Настрадаинова, није имала друго да мисли, осим да је ћори хоџа дужан Настрадаину; зато му и рече: „Ако си дужан, молим те дај му, нек се миче с врата.“ „Кад је тако, а ти питај га, колико је те вересије, и подај му, па нек иде су сто ђавола и он и месо његово.“

Кад је Настрадаин примио паре и преброји пред другим касапима, ови почеше један другоме: „Ми људима дајемо на вересију, па никад да скуцамо; а Настрадаин даде пашчадима и прими паре!“

Настрадаин у крађу.

Једне вечери сједио је Настрадаин забринут пред својом кућом. У то дођу девет лупежа, који су дошли да краду. Идући покрај Настрадаина, а не видећи га, договоре се: ће ће и на чији тор. Пошто Настрадаин дознаде ће ће, пође код њих и замолих, да га приме у друштво. Они

су се испрва нећкали, но, пошто виђоше, да га се не могу тако лако отрести, приме га и пођу на тор једнога трговца, и украду најбољијех десет овнова. Кад се врате пред Настрадалинову кућу, рече им Настрадаин:

„Дружину, ми ваља да се сад дијелимо, но ако ћете мене послушат, допуштите, да ја дијелим, јер ћу ја најправије подијелити.“

Дружина пристану, а Настрадаин изабере једног најгрђег овна и стави код дружине, говорећи: „Ето ви сте девет и један ован, то чини десет. Ја сам један и девет овнова, то чини десет. Ако не пристајете тако, ја ћу поћ и казати истоме, од кога смо и украли.“

Није куд-камо, морали су пристати, и пођу, а Настрадаин одведе свој дио кући.

„Чекај сад, рече жени, меса ево имамо доста, али само немамо га га чим осолити, но и томе ћу ја доскочит, само ми дај врећу.“

„Помага ти Бог!“ — рече Настрадаин трговцу, од кога су украли овнове.

„Добра ти срећа!“

„Оћеш ли ми напунит' врећу солу, и да ти кажем, ко ти је украо твоје овнове?“

Пошто му трговац обећа, Настрадаин му приповиједи све по истини и сувише обећа му, да ће и на суд исто тако казат'.

Сјутра дан били су Настрадаин и трговац на суд. За мало дођоше и девет лупежа, који дрхћаху од страха, кад виђоше настрадаина у суд.

„Еле, — рече Настрадаин пред судом — знате ли како је то било?“ Затим исприча све, као што је и било, па опет настави: „Пошто ја осолим мој дио меса, откинем један комад и испечем. Како није било добро печено, па прежубајући се, омакну ми се зуби и ја ударим главом о зиду. Нешто од страха, нешто што бијаше већ и вријеме од устајања, јер бјеше и сунце истекло, ја се пробудих — кад ал' од тога нема ништа.“

„Што, т: ти си то бар снијевао?“ — упита га судија.

Настрадаин потврди да је снијевао. Тада судија ишћера трговца на поље, а Настрадаина и лупеже пошљу дома здраво и весело.

Настрадаин и његов пас

Стио Настрадаин да однесе цару јагње печено, и таман изашао пред кућу, а сјети се, да је заборавио капу. Ништа зато промисли у себи, ја ћу јагње овђе оставити, док поћем за капу; ако би ко у толико дошао, да ми украде јагње, мој пас неће дати тако лако.

Кад се Настрадаин враћао са капом из куће, ал' има што вићети: његов ти пас шчепа јагње преко сред, па с'ој пут. Настрадаин, кад то виђе, скине капу с главе, потрчи за псом, па ће му: „Ама чујеш! Ја то цару носим, не би ли се смиловао на мене, јер сам му љуто згријешо. Дакле, спаси ми главу! нећеш ли — ево ти и моја кана, па поћи ти да цару одговараш.“

Приближеио: Дукађински.

НАРОДНЕ ЗАГОНЕТКЕ.

Што ми ти је, да ми ти је:

Црни тата, црна мајка, — међу собом сахранише лијепога Марка?
(тепсија, пита и сач.)

Справих браве у стају без чапре, а ишћерах их с чапром? (у пећ хљебови.)

Ради лика бика, па све село свика; па кад шћеде да слави, нема шта да стави? (јаје, кад снесе кокошћа.)

Танак јунак кроз гору протрча, па понесе људску косу у зубима?
(чешаљ.)

Трчи на сѐ, а соли неће? (звоно — чактар.)

Мало црно, а на путу чека меса? (трн.)

Првен јарчић скаче кроз пећину? (језик.)

О тебе виси, а у тебе мисли? (хљеб и торбица.)

Које су вилице без језика? (ножице.)

Што пријења за свашто? (име)

Насре поља лонац ври, под њим ватра не гори? (извор.)

Два се брата туку и за браде вуку? (гребени.)

Једно дрво покиснуло, све му гране покиснуле, а четири нијесу могле? (крава и виме)

Бијела зграда црно сјеме, мудра глава која га сијала? (књига.)

Прибљежио: В. Ј.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE

СРПСКЕ НАРОДНЕ ИЗРЕКЕ И РАЗНЕ РИЈЕЧИ.

1. Примјене.

Радиши. — 1. Као смрзнутим рукама. 2. Као укочен.

Разбљуфен, а. о. — Као јединица (шћер).

Расши. — Као да га ђаволи за косе потежу. У Вука стоји мјесто „за косе потежу“ — „за уши вуку.“

Рашириши се. — Као вјеровник (— у пријеклад).

Рећи. — (— истину) 1. Као на исповиједи. 2. У Вука стоји још „попу“ иза „као“.

Рикаши. — 1. Као да га је змија ујела. 2. Као вѓ. 3. Као обадењак.

Сипати. — Као киш (— ријечи).

Скишати се. — 1. Као неваљалац. 2. Као пас без господара.

Сладак. 1. Као мед. 2. Као цукар.

Слан — Као море.

Сложиши. — Као славуљ и магаре (— гласове).

Срећан, кна, о. — Као мулац.

Сшајати. — 1. Као заливен (— непомично). 2. Као на коцу.

Сшар, а, о. Као кењац.

Сшићеш се. 1. Као ђевојска. 2. Као млада теке доведена.

Србјеш. — 1. Као да ћу батѓ ухватити (— плећи). 2. Као да ћу новаца бројити (— длани).

Прибљежио: Јован Секуловић.

МОЛИТВА

при дизању у славу Божју

из Голије.

Ва слава и част Ва славе: Господа Бога, Исуса Христа, спаса нашега; живије, премоглије — молби умсљеније — преблагословеније, славне наше Богородице присно ђеве Марије, седеспотнога Аранђела Мијаила и Гаврила, Ирајила, Равајила, Ниније, Пророчније, Ђакона, Попетносија Ђорђија, Тијодора, Димитрија; четири ступа анђелиста: Марка и Матија, Луку и Јована и великога подржанства на пријестуцу неба и земљи! Триста богоносније отаца, шеснајест пророка, дванајест апостола, који сабор саборисаше, на сабору свјешташе, — нама ришћанима вјеру оставише — ми вјеровасмо. Ва слава и част, и Тројицу проведоше на врагу проведитељу, — пет петозаднијех мученика; Ексентију, Јардарију, Мардарију, Риста, славног краља Стевана; мајке Паскивије, Петке и Неђеље; учитеља наставника Српској земљи; Јарјарију, Максима владику, Тира и Тијодора, Нина и Вићина, Исака и Аврама и светога Јована, Анђелију звијезду. Варварицу Мученицу. Ва слава и част!

Приближио В. Ђ. Милановић — Славо.

А Ф О Р И З М И В О Ј Н И Ч К И.

Није достојан слободе онај народ, који не поштује и не слуша законе *војничке*. (Бијанкери.)

Онај ће однијети побједу са бојишта, који се на њему јави са вишом количином бољег и савршенијег рада. (Ђурић.)

Говорити, а не радити, више шкоди у војсци, него: не радити али ћутати. (Драгашевић.)

Радити па ћутати, то је карактер озбиљне војске. (Драгашевић.)

Трпити: глад, жеђ, зиму, врућину, ране... — то војницима морају бити обичне ствари. (Ненадовић.)

Докле народности буду живјеле засебним животом, увијек ће бити и размирица, које се ничим другим поравнати не могу, само оружјем у шаке. (Молтке.)

Како велике, тако и мале народе, — чини и расчиња — *рати*. (Волтер.)

И најбоље жеље војске, није — што су дјела. (Драгашевић.)

Војска која се у мирно доба не спрема за рат, — није права *војна* сила но тек *помоћна*. (Ђурић.)

Ма како да је град јак, он се мора брзо предати, ако у њему нема добрих јунака, да га бране. (Ненадовић.)

Што је боље ријешено *мишљење* о уређењу и спреми војске, у држави, тиме је боље ујемчено и добро *уређење* саме војске. (Ђурић.)

Једина је гаранција за срећан излазак борбе, добар и срећан избор вође. (Ђурић.)

Прикупио: Ђорђе М. Драговић, под-поручик.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

К њ и ж е в н е б и љ е ш к е.

Хомяковъ, А. С. „Димитрій Самозванецъ. Трагедија въ 5. дѣйств. С.П.Б. 1899. Цѣна 1 р.

Ова трагедија, плод пера чувеног славнофила Хомјакова, постала је већ риједкошћу, зато је ново издање добро дошло. Из ње избија мисао, да би Самозванец и даље могао остати на престолу, да је пазио на начин понашања у народњем духу, не шурујући с Пољацима. Смутно вријеме и успјех Самозванца објашњава се вјештином Годунова привезати сељаке својој земљи. Књига је пуна занимљивог интереса, те се радо чита.

Дјечије срце, овако ће се звати књига пјесама, коју скоро намјерава дати у штампу Благоје Нед. Кеџић, у Биограду. Ту ће бити купљене дјечије пјесме са више од 30 илустрација, у величини „Шареног венчића“, истог писца, који је прошле године угледао свијета. — Кад књига изађе — проговорићемо коју опширније.

Литература XIX вѣка въ ея главнѣхъ теченіяхъ. Нѣмецкая литература -- Брандесъ, Г..... С.П.Б. 1900. Ц. 1 р. —

Ово је дјело познатог данског критичара и историка литературе, подијељена на два дијела: у првоме се говори о романтичкој школи у Немачкој, а у другом „о младој Немачкој.“

Женскій вопросъ, — Цыпкинкъ, О. М. Д-р.... Москва 1900. Цѣна 50 копѣка.

Ово је једна повелика, вруће написана брошура, посвећена социјалном стању жене у њеном постепеном историјском развићу. Практика доказује, да је жена сасвим слободна за више теоријско размишљање, зато им се писац јавља у помоћ и жели „да се и жзни отворе врата универзитета“ гдје би се она учила упоредо с мушкарцима, на корист не само своју, већ и свог мужа, јер би га овакво заједничко обучавање наравствено васпитавало и припремало за даљи живот.

Puškinova izabrana djela u hrvatskoj knjizi. O stogodišnjici pjesnikova rođenja, izdala Matica Hrvatska. Sa slikom pjesnikovom. Zagreb, 1899. Tisak k. Alcrehta 8 стр LXXII. и 389. — У почетку је подугачак предговор о цјелокупном животу и раду великога словенског пјесника, послје чега излаже се значај пријевода његових код Хрвата. Иза тога наступају пријеводи одабранијех пјесамъ, пјесничких приповиједака, драмских пјеса и епиграма.

Юбилей. — К. П. Побѣтонощевъ Оберъ прекуроръ св. Синода. — Овај познати књижевник и велики државник руски славио је натраг четири године педесетогодишњицу своје државне службе, а 24 априла т. г. славио је двадесетогодишњицу службовања као Обер прокурор Синода. Он се родио 1827 год. Његова специјалност су правничке науке, из које је области три велике књиге издас, будући професором увиверзитета. У пошљедње вријеме свој рад посветио је цркви хришћанској, и обогатио је лијепим капиталним радовима. Уопште он је јак стуб за цвјетање и грањање цркава и богословске науке у Русији Боже му здравља и снаге до најдубље старости!

Петстогодишњица Јована Гутемберга — обавиће се у граду Мајнцу 10 Јуна свечано, на којој ће примити учашће сав образовани свијет. Ту ће бити изложба најстаријих штампарских дјела, међу којима ће бити и наш „Ободски осмогласник,“ као први споменик ћирилице, штампат у црногорској ободској штампарији, која спада међу првим јевропским.

Глас, црквени календар са шематизмом Нишке епархије, за 1900 год., израдио уредник „Гласа“ Милош С. Анђелковић. Ниш, 1899. Штампарија Ђорђа Мунца. —

Овај вриједни Србин богослов окушао се са успјехом поодавно у области нашег богословља и философије, па ето је уложио труд и на издање овог првог календара са шематизмом у православној српској цркви у краљевини. Календар је са лијепијем илустрацијама красних српских цркава. Писац је био у чину протођакона, а на ускрс примио је свету свештеничку дужност, потпуно спреман за рад у винограду Божјем. „Работайте, дондеже свѣтъ имате.“

Наскоро биће доштампана књига **Змајев Видовдан**, које један дио штампан је у подлисцима „Србина“ прошле године. (Славље *Змајево* дало ми је повода, не само вијерно да опишем тог свесрпског славља одјек на *Плишвичким Језерима*, него уједно и да покушам пренијети на хартију макар један дио оног чара, који опија и заноси свакога који дође на Језера наша — у ту величанствену дворану изграђену силном руком Божанског Неимара. А осим тога наће читаоци у књизи овој и малу слику српског нашег живовања у овом удаљеном крају великог српског завичаја. Књигу ће омиљети читаоцу и неколике слике нашег крша и врлети (Кореница у три слике, Бунић у вр' Крбаве равне, Љубово, Широка Кула у двије слике и друге) Крај између Велебита и Капеле слабо је познат осталој браћи нашој, овом књигом у руци познаће нас колико толико и запазити међу нама живу искру српске свијести, најјачег јемца, да се одродити нећемо.

Књизи је цијена 1 круна 50 потура (75 новч.). Чист приход намијењен је раширењу „Србина“ међу сељачки српски свијет нашег завичаја. Претплату примам само ја.

Широка кула (пошта Osik код Gospića) цвјетне неђеље.

П. М. Крајиповић.

ИЗ НАШЕГ ПОЗОРИШТА.

Ми смо у прошлом броју говорили, какве је комаде давало друштво Г-на Крсмановића. У пошљедње вријеме давало је шљедеће:

„Париска Сиротиња“, драма са предигром у 6 чинова или 7 слика. Написали: Бризбанор и Нис. Превео с француског М. И. Станојевић

„Нов Комад“, драма у 3 чина. Написао: Дон-Мануел-Томајо Баус. Са Шпањолског превео Хајм Давичо.

„Књаз Арванит“. Драмски чин од Николе I.

„Покојни Тупинел“. Комедија у 3 чина од Александра Бисона с француског преведа Станка Ђ. Глишићева.

„Немања“. Историјска драма у 5 чинова. Написао Милош Цветић

„Војнички Бјегуница“. Позоришна игра у 3 чина с пјевањем. Од Сиглигетија.

„Стари Каплар“. Мелодрама у 5 чинова и предигром Од Жана и Ричарда. Прево с француског Д. Ј. Музика од Зајца

На публику највећег утиска учињели су: „Арванит“ и Стари Каплар“. У првом комаду веома је правилно појмила и духовито извела улогу потурчене Фатиме — Г-ђа Крсмановићка, а тако исто веома вјешто г. Јурковић копирао је турског кадију. — У другом комаду старог каплара Симона — Г-н Миловановић сузе је мамио у публике. Његова правилна жестикулација под тактом музике причала нам је живу душевну борбу ојађелог старца, који није кадар изговорити неколике ријечи, па да се открије цио расплет мелодраме. Псељети би било, да се на оваквим изборним комадима и публика врати одазване.

CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ